ΕΒΔΟΜΑΣ

ΕΤΟΣ Α' 1884 — ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ — 23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΑΡΙΘ. 43

Η ΟΛΥΜΠΙΑ

Ἡ μικρὰ κοιλάς, ἐν ᾗ κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς Ὀλυμπίας, εἶναι τῷ ὄντι ἀξία τῆς τιμῆς, ἧς ἀπήλαυσεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἥτις καὶ σήμερον ἀκόμη τῇ ἀπονέμεται. Ὅ,τι ἦτο ὁ ἅγιος Τάφος διὰ τοὺς χριστιανοὺς πατέρας ἡμῶν, τὸ αὐτὸ καὶ ἔτι πλέον ἦτο διὰ τοὺς εἰδωλολάτρας προγόνους ἡ Ὀλυμπία. Σήμερον δὲ ἐλπὶς ὑπάρχει, τὸ μέρος τοῦτο νὰ γείνῃ ὁ πρῶτος σταθμὸς ἐν Ἑλλάδι τῶν ἐξ Εὐρώπης ἐρχομένων περιηγητῶν, οἵτινες μετὰ ταῦτα θὰ μεταβαίνωσιν εἰς Μυκήνας, Ἐπίδαυρον καὶ Ναύπλιον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας. Ἡ Ὀλυμπία δὲν εἶναι ἀναξία τῆς τιμῆς ταύτης. Ὀλίγιστα μέρη τῆς Ἑλλάδος εἶναι τόσον ἀφθόνως ὑπὸ τῆς φύσεως πεπροικισμένα, ὅσον αὐτή. Ἡ Ἠλεία ἐν γένει εἶναι ἡ εὐφορωτέρα ἐπαρχία τῆς Ἑλλάδος, τὰ μεσημβρινοδυτικὰ ὅμως μέρη αὐτῆς συγχρόνως καὶ ὀρεινὰ σχεδὸν ὅσον καὶ ἡ Ἀρκαδία. Ἀλλὰ τὰ ὄρη ταῦτα δὲν εἶναι ὑψηλὰ οὔτε βραχώδη, ὡς ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι· εἶναι μᾶλλον γήλοφοι συνεχεῖς κεκαλυμμένοι ὑπὸ γῆς καὶ διὰ τοῦτο κατάφυτοι, σχηματίζοντες δὲ κοιλάδας μικρὰς μέν, ἀλλ' εὐφορωτάτας, ποτιζομένας ὑπὸ ρυακίων ἀεννάων.

Εἰς τὴν φυσικὴν εὐφορίαν τῆς χώρας συντρέχουσι καὶ οἱ δυτικοὶ ἄνεμοι, οἵτινες πνέοντες ἐκ τοῦ Ἰονίου πελάγους κεκορεσμένοι ἀτμῶν ὑγρῶν ἐπιχέουσιν ὁμίχλην ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν ἐπωφελεστάτην εἰς τὰ φυτά, ἐπιβλαβῆ δὲ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὓς ἀναγκάζει νὰ κτίζωσι τὰ χωρία των ἐπὶ τῶν λόφων, ὅπως ἀποφεύγωσι τὴν μεγάλην ὑγρασίαν τῶν κοιλάδων.

Τοιαύτη χώρα καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκαλλιεργεῖτο ὡς κῆπος, καὶ σήμερον δὲ οὐδόλως παραμελεῖται. Ἰδίως φαίνεται, ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδος μετέβαλεν ὅλως τὴν ὄψιν αὐτῆς. Ἀρχαιότεροι περιηγηταὶ ὀνομάζουσι τὴν Ὀλυμπίαν ὡραίαν ἔρημον. Σήμερον ὅμως ὁ μὴ θέλων νὰ ἦναι ἄδικος καὶ νὰ ψέγῃ ἅπαντα τὰ παρ' ἡμῖν ψεκτά τε καὶ μή, θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁδεύων διὰ τῆς ἐπαρχίας ταύτης δύναται ν' ἀπατηθῇ, ἂν πράγματι εὑρίσκηται ἐν τῇ γεωργικῶς ὅλως νηπίᾳ Ἑλλάδι ἢ ἐν χώρᾳ τινὶ τῆς Εὐρώπης. Βεβαίως αἱ μέθοδοι τῆς καλλιεργείας εἶναι ἀτελεῖς, πολλαὶ δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης παρεχόμεναι τῇ γεωργίᾳ βοήθειαι ἄγνωστοι ἐνταῦθα· ἀλλ' ὅλαι αἱ κοιλάδες εἶναι καταπράσινοι ἐκ σταφιδοφυτειῶν, τὰ δὲ ὑψώματα κατάφυτα ὑπὸ πευκῶν ἰδίως, ἀλλὰ καὶ ἄλλων τινῶν δένδρων· μεταξὺ δὲ αὐτῶν διακρίνονται χωρία, μακρόθεν τοὐλάχιστον μαγευτικά, συνιστάμενα ἐξ οἰκιῶν λιθοκτίστων καὶ διωρόφων. Ἐν τοῖς ἀλωνίοις ὑπάρχουσι τοποθετημέναι πολλαὶ καθαριστικαὶ τῆς σταφίδος μηχαναὶ κινούμεναι ὑπὸ ἑνὸς ἀνδρός, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ φέρουσα ἀπὸ τοῦ παρακειμένου σωροῦ χύνει εἰς αὐτὴν τὸν ἀκαθάριστον ἔτι καρπόν. Ὡραιότατον ὅμως εἶναι τὸ θέαμα τῶν νυκτῶν κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου καὶ τὸν Σεπτέμβριον, ὅτε ὅλοι οἱ χωρικοὶ μεταναστεύοντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὰ κτήματα καίουσι πυρὰ εἰς τὰ ἀλώνια· ὁ θεώμενος αὐτῶν ἀπὸ λόφου τινὸς νομίζει, ὅτι ὁλόκληρος ἡ χώρα εἶναι πόλις ἀπέραντος καὶ τὴν ἀπάτην ταύτην ἐνισχύει ὁ κρότος τῶν κινουμένων μηχανῶν ὁμοιάζων τῷ τῶν ἁμαξῶν.

Ἡ Ὀλυμπία κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀλφειοῦ, ὅστις ἐν στενῇ κοιλάδι ἑλισσόμενος ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς χύνεται εἰς τὴν Ἰονικὴν θάλασσαν· εἰς αὐτὸν ἐμβάλλει ἀπὸ βορρᾶ κατερχόμενος ὁ ὁρμητικὸς Κλάδεος, μικρὸς ἀλλ' ἀένναος ποταμός· εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν σχηματιζομένην γωνίαν κεῖται ἡ Ὀλυμπία. Πέραν τοῦ Ἀλφειοῦ ἄρχεται ἡ σημερινὴ ἐπαρχία Ὀλυμπίας, ἡ ἀρχαία Τριφυλία, ἔχουσα τὸν αὐτὸν σχηματισμὸν τῆς χώρας, τὴν αὐτὴν εὐφορίαν καὶ τὸ αὐτὸ κλίμα, οἷον καὶ ἡ Ἦλις. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡ χώρα, ἐν ᾗ κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς Ὀλυμπίας, ὠνομάζετο Πισᾶτις ἀπὸ πόλεώς τινος Πίσας, ἥτις ἐπίσης ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀλφειοῦ ὀλίγα λεπτὰ μακρὰν τῆς Ὀλυμπίας, κατὰ δὲ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἀπετέλει μικρὸν βασίλειον περιλαμβάνον σχεδὸν μόνον τοὺς δύο δήμους τῆς σήμερον, τὸν τῶν Ὀλυμπίων καὶ τὸν τῶν Λετρίνων (Πύργου). Ὁ λαὸς ἦν συγγενὴς τῷ ἀρκαδικῷ καὶ ἀφωσιωμένος, ὡς πάντες οἱ Πελασγοί, τῇ γεωργίᾳ, τῇ λατρείᾳ τῶν εἰρηνικῶν θεοτήτων, τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Ἀλλ' ἡ εὐφορία τῆς χώρας καὶ ὁ εἰρηνικὸς χαρακτὴρ τοῦ λαοῦ ἀντὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν εὐτυχῆ, συνετέλεσαν εἰς τὴν δυστυχίαν του. Κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον στίφη Αἰτωλῶν φιλοπόλεμα κατέλαβον τὴν βορείαν Ἠλείαν ὑποτάξαντα τοὺς ἀρχαίους αὐτῆς κατοίκους. Ἐπί τινα χρόνον ἔζησαν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς νοτίους γείτονάς των, τοὺς Πισάτας, ἀλλὰ περὶ τὸ 580 ὑπέταξαν καὶ αὐτούς, διέλυσαν τὰς πόλεις των καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ζῶσιν ἐν τοῖς ἀγροῖς ὡς δουλοπάροικοι. Ἔκτοτε οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἴσως δὲν εἶδον ἡμέραν ἐλευθερίας ἀληθοῦς μέχρι τοῦ 1821. Καθ' οὓς χρόνους αἱ λοιπαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις διὰ διαρκῶν ἀγώνων ἐσωτερικῶς μὲν ἀνέπτυσσον τὰ πολιτεύματά των, ἐξωτερικῶς δὲ ὑπερήσπιζον τὰς ἐλευθερίας των κατὰ διαφόρων ἐχθρῶν, οἱ Πισᾶται ἐκαλλιέργουν ἀγρούς, οἵτινες δὲν ἦσαν πλέον ἰδικοί των. Ἡ Σπάρτη ἐδοκίμασεν ἅπαξ νὰ τοῖς παραχωρήσῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ἀφαιροῦσα αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν της Ἠλείων, ἀλλ' εἶδεν ὅτι οἱ Πισᾶται ἦσαν χωρικοὶ ἀκατάλληλοι πρὸς τοιοῦτον ὑψηλὸν ἔργον. Ἡ ἱστορία τῶν διὰ τοῦτο εἶναι σκοτεινή, ἡ κάλλιον δὲν ἔχουσι κυρίως ἰδίαν ἱστορίαν. Τὰ παθήματά των καὶ αἱ πιέσεις, ἃς ὑπέστησαν, δὲν ἐγράφησαν ὑπ' οὐδενὸς ἱστορικοῦ· δύναταί τις ὅμως νὰ λάβῃ ἰδέαν αὐτῶν ἀπαριθμῶν τοὺς κατὰ καιροὺς δεσπότας των.

Ὁσάκις προσεπάθησαν ν' ἀποτιναξωσι τὸν ζυγὸν τῶν Ἠλείων, ἐγίνοντο ὑπήκοοι τῶν *συμμάχων* των Σπαρτιατῶν. Μετ' αὐτοὺς ἦλθον οἱ Μακεδόνες, μετὰ τοὺς Μακεδόνας οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αἱ εἰσβολαὶ τῶν βαρβάρων, εἶτα οἱ Φράγκοι, οἱ Ἐνετοὶ καὶ τέλος οἱ Τοῦρκοι. Ὅπως δὲ ἡ ἀριστοκρατία τῶν Αἰτωλῶν ἐξ Ἤλιδος διῴκει τὴν χώραν ταύτην, οὕτω καὶ οἱ Φράγκοι, οἵτινες ἐκεῖ ἔκτισαν τοὺς πύργους των. Ἡ Γλαρέντσα (Clarence), Ἀνδραβίδα (Andreville), Σανταμέρι (Saint-Omer) κτλ., αἱ πόλεις τῶν δεσποτῶν, εὑρίσκονται ἐν τῇ κυρίως Ἤλιδι· ἐνταῦθα κατῴκουν οἱ χωρικοί. Ἄλλως ὅμως ἐσκέφθησαν οἱ Τοῦρκοι. Ὁρμητήριον αὐτῶν ἦν τὸ ἐξάκουστον Λάλα, τρεῖς ὥρας πρὸς βορρᾶν τῆς Ὀλυμπίας ἐπὶ ὀροπεδίου ἐκτεταμένου κείμενον. Ἀπὸ τοῦ Πύργου ἀπέχει ἓξ περίπου ὥρας. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ Ὀλυμπίας εἰς Λάλα ἄγει κατὰ τὸ πλεῖστον παρὰ τὴν κοίτην τοῦ Κλαδέου διὰ μέσου πευκῶν ὑψηλῶν καὶ πυκνοφύλλων, πρίνων, δρυῶν, πλατάνων γηραιῶν κτλ. Τὸ μέγα καὶ λίαν ὁμαλὸν ὀροπέδιον ἀποτελεῖ μέρος τῆς Φυλόης, ἥτις πρὸς νότον κατέρχεται μέχρι τοῦ Ἀλφειοῦ. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ, ἂν καὶ οὐχὶ πολὺ παχύ, εἶναι εὔφορον· οἶνος, σῖτος, κριθὴ καὶ πρὸ πάντων ἀραβόσιτος παράγονται ἐν ἀφθονίᾳ. Ἄλλοτε φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα δάσος δρυῶν ἐκτεταμένον· σήμερον μόνον χαμόκλαδα αὐτῶν ὑπελείφθησαν, τὸ δὲ μέρος τὸ μὴ ὑπὸ τῶν ἀγρῶν καὶ ἀμπέλων κατεχόμενον καλύπτεται ὑπὸ ἐρεικῶνος πυκνοῦ καὶ συνεχοῦς. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους, κατῴκουν ἐνταῦθα οἱ Κένταυροι, καὶ πράγματι τὸ μέρος τοῦτο ἕνεκα τῆς ἐπιπέδου ἐκτάσεώς του, τῶν ἀφθόνων χόρτων καὶ τῶν πολλῶν δασῶν ἦτο καταλληλότατον διὰ τὰ τέρατα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ ἥμισυ ἦσαν ἄνθρωποι ζῶντες ἀπὸ τοῦ κυνηγίου καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἵπποι. Σήμερον δυστυχῶς τὰ δένδρα ἐξηλείφθησαν, καὶ τὸ ὀροπέδιον τοῦ Λάλα ἀπώλεσε μέρος τῆς καλλονῆς του. Ἐπὶ τῶν Τούρκων ἀκόμη ὑπῆρχον ὁλόκληρα δάση καρυῶν, κερασεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων. Τὰ κε-

ράσια τοῦ Λάλα εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη περίφημα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, δυστυχῶς ὅμως δὲν καλλιεργοῦνται ὅσον ἔπρεπεν. Ὅτε ἠρώτησα ἐὰν ἔπεμπον ἐξ αὐτῶν εἰς ἄλλα μέρη χάριν ἐμπορίας, μοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι πέρυσιν ἔστειλεν ὁ δήμαρχος εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις φίλους του πεντήκοντα *φούντσες*. . . . Καὶ αὐτὸ ἐμπόριον εἶναι καὶ μάλιστα τὸ ἐπικερδέστατον πάντων. Πιθανὸν ὅμως ἡ προσεχῶς ἀποπερατουμένη μεταξὺ Πύργου καὶ Λάλα ἀμαξιτὸς ὁδὸς νὰ ἐπενέγκῃ καὶ ἐνταῦθα βελτίωσίν τινα διευκολύνουσα τὴν μεταφοράν. Ὁπωσδήποτε κατὰ κατὰ τὸ παρὸν οἱ Λαλαῖοι δὲν ἀγαπῶσι τὰ *κλαρικά*, καὶ λυπεῖται τις βλέπων ποῦ καὶ ποῦ πολυχρονίους καρυάς, λείψανα ἄλλης ἐποχῆς, περιελθούσης εἰς χεῖρας ἀγνωμόνων χωρικῶν, οἵτινες ἀντὶ νὰ περιποιῶνται αὐτάς καὶ νὰ φυτεύωσι καὶ διαδόχους των, τὰς καταστρέφουσιν ἀστόργως καὶ βλακωδῶς ἄλλοτε ἀποκόπτοντες τοὺς θαλεροὺς κλάδους των καὶ ἄλλοτε θέτοντες πῦρ εἰς τὰς ρίζας των. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν ἀρνεῖται εἰς τοὺς χωρικούς τῆς δικαιοδοσίας του τὴν εὐχήν του καὶ τοὺς ἀπειλεῖ διὰ τῆς κατάρας του, ἐὰν δὲν φυτεύωσι δένδρα· ἀλλ' αὐτοὶ ἄνευ μεταφορᾶς ἀγροὺς ἀγοράζουσι. Τῇ ἀληθείᾳ, ἀφοῦ οἱ λόγοι τοῦ φρονίμου τούτου ποιμένος, ἀφοῦ τὸ ἴδιον συμφέρον δὲν δύνανται νὰ φέρωσι τοὺς χωρικοὺς εἰς συναίσθησιν, καλὸν θὰ ἦτο ἡ Κυβέρνησις, ὅπως προσκαλεῖ ἐξ Εὐρώπης διοργανωτὰς τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ὑπηρεσίας, νὰ προσκαλέσῃ καὶ ἀποικίας τινὰς ἐκ τῶν ἐκδιωχθέντων Τούρκων, ἵνα διδάξωσιν ἡμᾶς ὀλίγην ἀγάπην πρὸς τὰ δένδρα.

Τὸ νῦν χωρίον τοῦ Λάλα ἀποτελεῖται ἐξ ἑβδομήκοντα περίπου οἰκιῶν διεσπαρμένων ἐπὶ τοῦ χώρου, ὃν κατεῖχεν ἡ πόλις ἐπὶ Τουρκίας, ἤτις εἶχε τότε, ὡς λέγουσι, πληθυσμὸν δέκα περίπου χιλιάδων ψυχῶν. Ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως κατέστρεψαν οἱ Ἕλληνες, κατὰ τοὺς χωρικούς, πλὴν ὀλίγων, πάσας τὰς οἰκίας, ἐκ φόβου μὴ οἱ Τοῦρκοι ἐπιστρέψωσι· κατὰ τὴν ἱστορίαν, αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι τὰς ἐπυρπόλησαν, ἵνα μὴ τὰς ἐγκαταλείψωσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς των. Μόνον τοξοειδεῖς τινες θύραι μένουσιν ἀκόμη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τρίζουσι στερεοί, ὧν τοὺς γωνιαίους λίθους, πωρίνους ὄντας, εἶχον μεταφέρει ἐξ Ὀλυμπίας οἱ Χριστιανοὶ χάριν τῶν Τούρκων.

Ἡ θέσις τοῦ Λάλα εἶναι ἡ φυσικὴ διαμονὴ δεσποτῶν, οἵοι ἦσαν οἱ Τοῦρκοι. Ὑγιεινή, ἡ ὑγιεινοτέρα πάσης τῆς Ἠλιδος, ἐπιτηδειοτάτη διὰ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ πρὸ πάντων δι' ἱπποτροφίαν, τερπνή, πλουσία εἰς δένδρα ἄγρια καὶ ἥμερα καὶ δεσπόζουσα ὡς ἀκρόπολις τις τῶν βαθυτέρων κοιλάδων. Ἀπὸ τῶν πρὸς νότον ἄκρων τοῦ ὀρροπεδίου ὡς ἐπὶ ἐξώστου ἱστάμενος βλέπει τις ὁλόκληρον τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλφειοῦ ἀπὸ τῶν ὀρίων τῆς Ἀρκαδίας μέχρι τῶν ἑκβολῶν του, πέραν δὲ αὐτοῦ τὴν σημερινὴν ἐπαρχίαν Ὀλυμπίας μέχρις Ἀνδριτσαίνης. Ἐδῶ οἱ πλούσιοι Τοῦρκοι εἶχον τὰ ἰδιόκτητα χωρία των, τὰ ὁποῖα οἱ χριστιανοὶ ἐκαλλιέργουν ὡς δουλοπάροικοι. Ἡ σχέσις μεταξὺ κυρίων καὶ ὑποτελῶν ἦν ὅλως πατριαρχική, ἐπὶ οὐδενὸς σχεδὸν ῥητοῦ νόμου στηριζομένη, ἀλλ' ἐξαρτωμένη ἀπὸ τῆς θελήσεως τοῦ πρώτου. Οἱ πλούσιοι Τοῦρκοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καλοκάγαθοι, ἔχουσιν ὅμως, ὡς γνωστόν, συνήθως πολὺ μικρὰν ἰδέαν περὶ τῶν ἀλλοθρήσκων καὶ ἰδίως περὶ τῶν ὑποτελῶν αὐτοῖς. Ἐνταῦθά τινες, ὧν ἡ σκληρότης ἀκόμη ζῇ ἐν ταῖς ἀναμνήσεσι τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ὁ χωρικὸς διηγεῖται τὰς βιαιοπραγίας των καὶ σήμερον μετὰ παρέλευσιν τόσων ἐτῶν μετά τινος τρόμου μεμιγμένου μετὰ θαυμασμοῦ, ὡσεὶ ὡμίλει περὶ φαντασμάτων.

Ὑπὸ τοιαύτας πολιτικὰς περιπετείας δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ὁ λαὸς ἀπημβλύνθη· γνωστὸν εἶναι τὸ ῥητὸν τοῦ Ὁμήρου, ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρὸς ἀφαιρεῖ ἡ δουλεία. Ἡ δὲ ἐλευθερία ἀπὸ τοῦ 1821 καὶ ἐντεῦθεν δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν χωρικὸν ἀπὸ τοῦ ληθάργου, ὃν κοιμᾶται ἀπὸ τόσων ἡδηκαίωνων· καὶ δὲν κατώρθωσε, διότι τὰ μὲν σχολεῖα λείπουσι, τὸ δὲ σύνταγμα κατέστησεν αὐτὸν ἔρμαιον πολιτικῶν παθῶν· τὸ χειριστὸν ὅμως πάντων εἶναι οἱ τοκογλύφοι, οἵτινες τὸν πιέζουσι καὶ τὸν βασανίζουσι σκληρότερον καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων· ἡ σύγκρισις δὲν εἶναι ὑπερβολική. Τοὐλάχιστον ἀκούει τις συχνὰ ἀφελῶς λεγόμενον, ὅτι ὁ ἀγὰς εἶχε συμφέρον νὰ μὴ ἀποθάνῃ τῆς πείνης ὁ χωρικός, ἐν ᾧ ὁ τοκογλύφος ἀκριβῶς αὐτὸ ἐπιδιώκει. Ὑπάρχουσι χωρία *καταχρεόμενα* ἐν μέσῳ πεδιάδων, τὰς ὁποίας βλέπῶν τις ἀδυνατεῖ νὰ πιστεύσῃ, ὅτι καλλιεργοῦσιν αὐτὰς ἄνθρωποι δυστυχεῖς.

Εὐτυχῶς πολλὰ χωρία, ἴσως τὰ πλεῖστα κατοικοῦνται ὑπὸ *ὀρεινῶν*, ὡς αὐτοὶ ἑαυτοὺς ὑπερηφανευόμενοι ἀποκαλοῦσι, δηλαδὴ ὑπὸ Ἀρκάδων, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἐντεῦθεν ἐξακολουθοῦσιν ὁλοὲν κατερχόμενοι ἀπὸ τῶν ὀρέων των καὶ καταλαμβάνοντες τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν συνήθως αὐτοὶ καὶ ἐχερσόνουσιν. Αὐτοὶ εἶναι γνήσιοι Πελοποννήσιοι, δηλαδὴ ἔχουσι τὸν γνωστὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, ὅστις ἐν μὲν τῇ Ἑλλάδι θεωρεῖται ἴδιος τῶν *Μωραϊτῶν*, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ ἐν γένει τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι οἰκονόμοι καὶ ἐξύπνοι, ἀποβλέποντες πρὸς ἕνα σκοπὸν καὶ ἀδιαφοροῦντες δυστυχῶς πολλάκις περὶ τῶν μέσων, ἀλλὰ συγχρόνως γενναῖοι καὶ φιλόξενοι. Τὰ ὑπ' αὐτῶν κατοικούμενα χωρία εἶναι εὔποροι, μετὰ περιφρονήσεως δὲ ὁμιλοῦσι περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς χώρας, τῶν κατοίκων τοῦ *κάμπου*, καὶ διηγοῦνται διάφορα ἀνέκδοτα περὶ αὐτῶν, τὰ ὁποῖα, λίαν χαρακτηριστικὰ τῆς καταστάσεως, περὶ ἓν θέμα κυρίως περιστρέφονται, ὅτι δηλαδὴ ὁ δυστυχὴς *καμπίνος* γίνεται αἰωνίως θῦμα τοῦ τοκογλύφου. Οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Δωριεῖς, οἱ διὰ τῆς λόγχης κυριεύσαντες τὰς εὐφορωτέρας ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, ὡμίλουν περὶ τῶν ὑποταχθέντων Ἀχαιῶν βεβαίως ἀκριβῶς ὅπως καὶ οἱ *ὀρεινοὶ* περὶ τῶν κατοίκων τοῦ *κάμπου*.

Χ.Τ.

Ο ΕΝ ΡΩΜΟΥΝΙΑ ΜΙΣΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Β'.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 333

Ἕτερος γάλλος ἱστορικός, ὁ Raffenel, μετ' ἀγανακτήσεως στιγματίζει τὴν ἀπέναντι τοῦ Ὑψηλάντου ἐπονείδιστον διαγωγὴν τοῦ Βλαδιμηρέσκου. «Ὁ Θεόδωρος, λέγει, παρεσκεύαζε τῷ Ὑψηλάντῃ ἀλγεινοτάτας ἔτι λύπας. Ὁ φιλόδοξος ἐκεῖνος Ῥωμοῦνος, ὅστις ἐκολακεύθη ὅτι *διὰ τῆς ἀτιμοτέρας προδοσίας ἠδύνατό ν' ἀγοράσῃ τὸν θρόνον τῆς Βλαχίας*, ἐπωλήθη εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἀνεκοίνου αὐτοῖς ἐγκαίρως τὰ τοῦ Ὑψηλάντου σχέδια. Ἀπὸ τοῦ Μαΐου ἔτι εἶχεν ἀποστείλει εἰς τοὺς στρατηγοὺς των τὰ στρατηγικὰ σχέδια τοῦ δυστυχοῦς ἀρχηγοῦ τῶν Ἑλλήνων. Μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τὴν τοιαύτην τοῦ ὅρκου του καὶ τῆς τιμῆς του προδοσίαν, προέτίθετο νὰ ἑνωθῇ ἐν Βουκουρεστίῳ πανστρατιᾷ μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν, οὓς ἔμελλε νὰ βοηθήσῃ ὅπως ἐξολοθρεύσωσι τοὺς ἀδελφούς του. Ἡ βδελυρὰ αὕτη σκευωρία, χαλκευθεῖσα ἐντέχνως, προσήγγιζεν εἰς τὴν ἐκτέλεσίν της. Ὁ Θεόδωρος ἐβάδιζε πρὸς τὸ Βουκουρέστιον, ὁ Ὑψηλάντης ἐθεώρει αὐτὸν πιστὸν καὶ ἐβασίζετο ἐπ' αὐτοῦ, ὅτε ἔμαθε τὰς ἐγκληματικὰς σκευωρίας τοῦ προδότου τούτου» κτλ.

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Γάλλοι.

Ὁ δὲ περιώνυμος τῆς Ἰταλίας ἱστορικὸς Cantù ὀλίγας ἀλλ' ἐκφραστικωτάτας λέξεις ἀφιεροῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου: «Τότε ὁ Θεόδωρος Βλαδιμηρέσκου, *ἄγχιστος τυχοδιώκτης*, ἐξεγείρει τὴν χώραν *οὐχὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ὅπως ἐξαναγκάσῃ τὴν κυβέρνησιν νὰ πληρώσῃ αὐτῷ ποσότητά τινα χρημάτων*, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ Βουλγάρων καὶ Παδούρων προτείνει συμμαχίαν εἰς τὸν Ὑψηλάντην. Ἀνακαλυφθέντος ὅμως ὅτι ταυτοχρόνως διεπραγματεύετο καὶ πρὸς τὴν Πύλην, ἐφονεύθη καὶ τὰ στρατεύματά του ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου».

Τὸν θάνατον τοῦ Βλαδιμηρέσκου διηγοῦνται ποικιλοτρόπως. Οἱ μέν, ὡς ὁ Raffenel, θέλουσιν ὅτι ἀχθεὶς εἰς Τιργοβίσταν ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου· οἱ δέ, ὡς ὁ Γερβῖνος, ὅτι ἅμα ἀφικόμενος εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὑψηλάντου ἐκρεουργήθη ὑπὸ τῶν ἠγανακτημένων στρατιωτῶν. Ὑπάρχει καὶ τρίτη τις ἔκδοσις, ἣν ἀναφέρει ὁ Rabbe, καὶ καθ' ἣν ἀξιωματικοί τινες τοῦ Ὑψηλάντου, ἰδόντες ὅτι οὗτος πειθόμενος εἰς τοὺς λόγους τοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου ἤθελε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν προδότην, ἐξηπάτησαν τοὺς φύλακας καὶ λαβόντες αὐτὸν τὸν ἐφόνευσαν. Ὁ Rabbe δὲν ἀναφέρει τὰ ὀνόματα καὶ τὴν ἐθνικότητα τῶν ἀξιωματικῶν τούτων, ὅπως κρίνωμεν ἂν τὸν φόνον τοῦ Θεοδώρου ἐξετέλεσαν θεωροῦντες τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Ὑψηλάντου ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἠθέλησαν νὰ προλάβωσιν αὐτὴν τιμωροῦντες αὐτογνωμόνως ἄνδρα, οὗ ἡ μετὰ τῶν Τούρκων συνεννόησις ἦτο πλέον ἀποδεδειγμένη, ἢ ἂν ἦσαν ὄργανα

τῶν βογιάρων ἐπισπευσάντων οὕτω τὸν θάνατον ἀνδρός, ὃν ἐφοβοῦντο!. Ὁπωσδήποτε, ἂν ἡ ἔκδοσις αὕτη ἦναι ἀληθής, ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Ὀλύμπιος εἶχον μεγαλοφροσύνην καὶ εὐγένειαν αἰσθημάτων οὐχὶ συνήθη. Στρατηγοί, θέλοντες νὰ σώσωσι τὸν προδότα αὐτοὺς ἐν καιρῷ πολέμου, τὸν βυσσοδομήσαντα τὴν καταστροφήν των, εἶναί τι σπάνιον, ἵνα μὴ εἴπωμεν μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ἠδυνάμεθα καὶ ἑτέρας ἀπείρους μαρτυρίας ν' ἀναφέρωμεν, ἀρκούμεθα ὅμως εἰς τὰς ἀνωτέρω, ἀνηκούσας εἰς ἱστορικούς, ὧν τὴν ἐμβριθειαν καὶ τὴν ἀμεροληψίαν δὲν πιστεύομεν ν' ἀμφισβητήσωσιν οἱ ἐν Ῥωμουνίᾳ ἑλληνομάχοι.

Τί δ' ἐξάγεται ἐκ τῶν μαρτυριῶν τούτων;

α.) Ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκος εἶχε μυηθῆ τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.—β'.) Ὅτι ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἑταιριστῶν καὶ καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ φιλικοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου, ὅστις καὶ τὸν εἶχε μυήσει.—γ'.) Ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Φαναριωτῶν δημοσιευθεῖσα προκήρυξις ἦτο στρατήγημα, δι' οὗ ἠθέλησε ν' ἀποκοιμίσῃ τὴν Τουρκίαν, ἄχρις οὗ καὶ αὐτὸς δυνηθῇ νὰ καταρτίσῃ ἀξιόμαχον στρατὸν καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐκραγῇ εἰς διάφορα ἔτι μέρη. Τοιαύτην δ' ἔκρινεν αὐτὴν καὶ ἡ Πύλη, οὐδεμίαν ἀκρόασιν δοῦσα, κατὰ τοὺς ῥωμούνους ἱστορικούς, εἰς τὰς ἐπαγγελίας του.—δ'.) Ὅτι ἰσχυρὸς γενόμενος παρεξετράπη εἰς βιαιοπραγίας κατὰ τῶν βογιάρων, καθ' ὧν ἀτομικὸν ἔτρεφε μῖσος:—ε.) Ὅτι, ἀφοῦ, ὡς ἐκ τῆς ψυχρότητος, μεθ' ἧς ἡ ῥωσσικὴ αὐλὴ ὑπεδέχθη κατ' ἀρχὰς τὸ κίνημα καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ἀφορισμοῦ, ἡ ἐπανάστασις ἀπώλεσε τὸν *ῥωσσορθόδοξον* χαρακτῆρά της, ὅστις κυρίως τὸν εἶχε φαίνεται. ἑλκύσει, αὐτὸς ἠβουλήθη νὰ προδώσῃ τὸν Ὑψηλάντην καὶ τοὺς λοιποὺς ἑταίρους εἰς τοὺς Τούρκους, ὅπως ἐπιτύχῃ δι' ἑαυτὸν εἴτε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας, εἴτε ἄλλας ἀπολαυάς:—ς'.) Ὅτι τὴν πρὸς τοῦτο μετὰ τῶν Τούρκων ἀλληλογραφίαν του συλλαβόντες οἱ ἑταῖροι ἀνεκάλυψαν τὴν προδοσίαν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεφάσισαν ν' ἀσφαλισθῶσι διὰ τῆς ἐγκαίρου τιμωρίας του.—ζ'.) Ὅτι δὲν ἐδολοφόνησαν αὐτὸν *ἀνάνδρως καὶ ἐπιβούλως*, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ Ῥωμοῦνοι, ἀλλ' ὅτι ὁ μυήσας αὐτὸν τὰ τῆς ἑταιρίας[1] Γεώργιος Ὀλύμπιος, ὁ brave οὗτος and loyal caracter, καὶ κατ' αὐτὸν ἔτι τὸν Φίνλεϋ, ἤλεγξεν αὐτὸν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀξιωματικῶν του διὰ τὴν ἀπιστίαν του, τὸν κατηγόρησε ῥητῶς ὡς προδότην καὶ ἀφοπλίσας αὐτὸν τὸν συνέλαβεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοπέδου του, συναινούντων καὶ αὐτῶν τῶν βλάχων ἀξιωματικῶν του, οἵτινες εἶχον πεισθῆ πλέον περὶ τῆς ἐνοχῆς του.

Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Τοιοῦτος ὁ ἀνήρ, ὃν οἱ ῥωμοῦνοι ἱστορικοὶ καὶ δημοσιογράφοι ἀποκαλοῦσι *μάρτυρα* καὶ *πολιτικὸν ἀναγεννητὴν* τῆς Ῥωμουνίας: —*δύσπιστος*, *πανοῦργος* καὶ *σκληροκάρδιος*, κατὰ τὸν Βαρθόλδυν:—*ἀπαίδευτος*, *ἀσυνείδητος*, *δόλιος* καὶ *βάρβαρος*, κατὰ τὸν Γερβῖνον: — *φιλόδοξος*, *σκληρὸς* καὶ *φιλύποπτος* κατὰ τὸν Φίνλεϋ: — *πεισματώδης* καὶ *ὑποκριτής*, κατὰ τὸν Rabbe: —*ἄγνωστος τυχοδιώκτης* κατὰ τὸν Καντού.—Τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐφόνευσαν οἱ ἑταιρισταί,—*Ἕλληνές τε καὶ Βλάχοι*,—ὡς *ἐπίορκον καὶ προδότην*, — διότι δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλα ὀνόματα πρὸς χαρακτηρισμὸν ἐκείνων, οἵτινες προδίδουσιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἑταιρείαν, εἰς ἣν ὡρκίσθησαν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν.—Δὲν ἐδολοφόνησαν, ἀλλ' ἐτιμώρησαν δικαίως τὸν προδότην, ὡς πρὸ αὐτοῦ ἐτιμώρησαν φονεύσαντες τὸν Νικόλαον Γαλάτην καὶ τὸν Διόγυν. Τοιοῦτος ἦτο καὶ εἶναι ὁ νόμος τῶν ἐπαναστατικῶν ἑταιρειῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου,—νόμος ἐπιβαλλόμενος ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης τῆς σωτηρίας ἀνάγκης.—Εἰς δὲ τὸν ἀμείλικτον τοῦτον νόμον ἐκουσίως ὑπεβλήθη ὁ Βλαδιμηρέσκος γενόμενος μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς ἑταιρείας. Τὸν νόμον τοῦτον θὰ ἐφήρμοζον, εἰμεθα βέβαιοι, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγαθοὶ τῆς Ῥωμουνίας ἱστορικοὶ καὶ δημοσιογράφοι, ἂν κατὰ τύχην εὑρίσκοντο ἐν τοιαύτῃ τινὶ περιστάσει, καὶ μεθ' ὅλην τὴν κατὰ τῶν *δολοφόνων τοῦ μάρτυρος* καταφοράν των. Οἱ δὲ Ὑψηλάντης καὶ Γεωργάκης, ἂν πράγματι ἤθελον, ὡς λέγει ὁ Γάλλος ἱστορικός, νὰ σώσωσι τὸν Βλαδιμηρέσκον, ἔπραττον ἔργον γενναῖον καὶ φιλάνθρωπον, ἀλλ' ἐπαναστατικῶς ἀσύνετον.

Ἂν ὁ Βλαδιμηρέσκος ἦτο ἀληθὴς πατριώτης, ἂν διὰ τῆς προδοσίας αὐτοῦ δὲν παρέλυε τὸν ἐν Βλαχίᾳ ἐπαναστατικὸν ἀγῶνα, οὐ μόνον ἡ Ῥωμουνία, ἀλλ' ἴσως—ἴσως καὶ ἡ Ἀνατολὴ ἅπασα θὰ ἦτο ἔκτοτε ἐλευθέρα καὶ ἀνεξάρτητος. Ἰσχυρὰ δὲ ἐν τῇ ἀδελφικῇ ἑνώσει τῶν ἓν αὐτῇ λαῶν καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα παντὸς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, δὲν θὰ ἐφοβεῖτο τὴν ἁπλησταίαν τῶν ἰσχυρῶν αὐτῆς γειτόνων. Ἡ τοῦ Βλαδιμηρέσκου διαγωγὴ —καὶ ἂν ἔτι ὑποτεθῇ ὅτι οὐχὶ προσωπικοὶ λόγοι καὶ φιλαρχία, ἀλλὰ κακῶς ἐννοουμένη φιλοπατρία ὦθησεν αὐτὸν—μένει καὶ θὰ μένῃ πάντοτε διὰ τὴν ἱστορίαν ἐπονείδιστος προδοσία, συντείνασα εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ τουρκικοῦ δεσποτισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ, διότι δὲν ἐπρόκειτο τότε ν' ἀναστηθῇ ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, ὡς λέγει ὁ *Ἀμάρτε*, ἀλλὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἀνατολή. Ἡ ἀνάστασις τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἦτο ἰδέα πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἓν ὄνειρον εὐαρίθμων ἀγαθαγγελιστῶν. Ἡ τότε Ἑλλάς, διὰ τοῦ ἀθανάτου Ῥήγα εἶχε κηρύξει τὴν καθολικὴν ἐλευθερίαν[1]. Ἀποτειονομένη πρὸς τοὺς ἄλλους τῆς Ἀνατολῆς λαοὺς καὶ προτρέπουσα αὐτοὺς νὰ λάβωσι κατὰ τοῦ κοινοῦ τυράννου τὰ ὅπλα, δὲν τοὺς προσεκάλει νὰ κύψωσι τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν βυζαντινῶν, ἀλλ' ἔλεγεν αὐτοῖς:

Ἐλεύθεροι νὰ ζῶμεν, ἀδέλφια, εἰς τὴν γῆν.

Δὲν ἐκήρυξε τὴν αὐτοκρατορίαν, ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀδελφότητα, διότι ἐν ταύτῃ καὶ μόνῃ ἔβλεπε, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ βλέπῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀνατολῆς. Δυστυχῶς οὔτε ὁ Ὑψηλάντης, οὔτε ὁ Βλαδιμηρέσκος, μὲ ὅσην καὶ ἂν εἶχον φιλοπατρίαν, ἦσαν οἱ ἁρμόδιοι ὅπως ἀναλάβωσι καὶ διεξαγάγωσι τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν τοῦτον ἀγῶνα, οὔτε αἱ τότε γενεαὶ ἦσαν ἴσως εἰς θέσιν νὰ τὸν ἐννοήσωσι καθ' ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν. Ἂς ἀλγῶμεν λοιπὸν ἐπὶ τῇ τότε ἀπολεσθείσῃ πολυτίμῳ εὐκαιρίᾳ· ἂς θρηνῶμεν ἐπὶ ταῖς τότε παρεκτροπαῖς καὶ ἀσυνετοίαις τῶν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς προσώπων, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἐραταιώθη εὐγενὴς ἀγών· ἀλλ' ἂς μὴ ζητῶμεν ἐν αὐταῖς ὕλην μίσους κατ' ἀλλήλων νῦν, ὅτε εἴπερ ποτὲ ἔχομεν ἀνάγκην ἀγάπης καὶ ὁμονοίας. Συγχωρήσαμεν οἱ Ἕλληνες τὴν μνήμην τοῦ Βλαδιμηρέσκου, ἀποδείδοντες τὴν προδοσίαν του εἰς παντελῆ ἐλλειψιν

---

1. Ὁ ἡμέτερος Φραντζῆς λέγει ὅτι ἐδικάσθη ὑπὸ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου καὶ καταδικασθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Καραβία, τῇ διαταγῇ τοῦ Ὑψηλάντου. Κατὰ τὸν Τρικούπην, οὔτε ἐδικάσθη, οὔτε κατεδικάσθη, ἀλλὰ διεμελίσθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Οἱ λέγοντες ὅτι ἐδικάσθη, ἐκλαμβάνουσι, φαίνεται, ὡς δίκην αὐτοῦ καὶ καταδίκην τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ σκηνὴν καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἀξιωματικῶν του ὅπως παραδοθῇ δέσμιος εἰς τὸν Ὀλύμπιον. Καὶ δὲν ἔχουσιν ἄδικον. Ἂν οἱ ἀξιωματικοί του δὲν ἐπείθοντο περὶ τῆς ἐνοχῆς του, καὶ δὲν ἔκριναν αὐτὸν ἄξιον θανάτου δὲν θὰ ἐπέτρεπον τὴν σύλληψίν του. Δὲν ἔτρεφον τὴν εἰς ταύτην συγκατάθεσίν των, ἀπήγγειλαν τὴν καταδίκην του. Εἶναι ὅμως περίεργον ὅτι οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ κρίνουσιν ἦσσον τῶν εὐρωπαίων αὐστηρῶς τὸν Βλαδιμηρέσκον, ἀποδίδοντες τὴν προδοσίαν του εἰς ἐλαττρία οὐχὶ τόσῳ ταπεινὰ καὶ ἐγωϊστικά. Δυστυχῶς, οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦσαν τὰ ἐλατήρια, ἡ προδοσία μένει πάντοτε προδοσία, καὶ τὰς συνεπείας ταύτας αἰσθάνεται ἔτι ἡ ἄτυχὴς Ἀνατολή!..

1. Οἱ μόνον ὁ Βλαδιμηρέσκος, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ νέοι τῶν καλλίστων ἐν Ῥωμουνίᾳ οἰκογενειῶν εἶχον γείνει μέλη τῆς Ἑταιρείας, ὅπερ ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Ῥαδολέσκος. Τοῦτο δὲ εἶναι τρανότατη ἀπόδειξις ὅτι οἱ τότε Ῥωμοῦνοι δὲν ἐμίσουν, ὡς οἱ νῦν τούς τε Ἕλληνας καὶ τοὺς Φαναριώτας, ὅπερ θὰ συνέβαινεν ἂν οἱ ταλευταῖοι οὗτοι ἔπραττον ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ὅσα κακὰ οἱ νῦν Ῥωμοῦνοι τοῖς ἀποδίδουσι.

1. Καὶ αὐτὸς ὁ Ὑψηλάντης, εἰσελθὼν εἰς Μολδαυΐαν διὰ τῆς ἐκδοθείσης προκηρύξεώς του δὲν προσεκάλει τοὺς Ῥωμούνους ὅπως ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των». Ἄνδρες Δᾶκες! ἔλεγε πρὸς αὐτούς, πορευόμενος ὅπου ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος μου μὲ προσκαλεῖ, ἔρχομαι καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς ἄγγελος καὶ τῆς ὑμετέρας πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ εὐδαιμονίας. . . Τί περιμένετε; πότε θέλετε εὕρει πρασφορωτέραν εὐκαιρίαν εἰς ἀνάκτησιν τῶν πρὸ τόσων αἰώνων καταπατουμένων ἱερῶν δικαιωμάτων σας; Καιρὸς λοιπόν, φίλοι Δᾶκες, νὰ ἐξυπνήσετε· Καιρὸς νὰ αἰσθανθῆτε καὶ νὰ ζητήσητε τὰ φυσικὰ καὶ πολιτικὰ ἐκείνα δικαιώματα, τὰ ὁποῖα ἡ φύσις ἐχάρισεν εἰς τὸν ἄνθρωπον. . . Εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλομεν εὕρει παρ' ὑμῖν φιλοφρονεστάτην ὑποδοχήν, καὶ τοιαύτην οἵαν ὀφείλετε εἰς ἄνδρας ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας». Ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης καταφαίνεται ὁποῖον ἦτο τὸ πρόγραμμα τῆς Ἑταιρείας, καὶ ὁποίαν ἀνεθυκίνην, καὶ ὑπὸ ῥωμουνικὴν ἔτι ἔποψιν, πολιτικὴν ὑπηρέτει ὁ Βλαδιμηρέσκος, θυσιάζων εἰς τὴν αὐτοῦ φιλοδοξίαν τὰ τῆς πατρίδος του συμφέροντα. Καὶ οἱ Ῥωμοῦνοι ἀναγράφουσιν αὐτὸν ὡς κατ' ἐξοχὴν πατριώτην, ἐνῷ ὤφειλον νὰ ἀνεγείρωσιν εἰς αὐτὸν μνημεῖον ἀναθέματος. . .

ἀνατροφῆς, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς πατρίδος του, τὰ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς θέσεώς του ὡς ἑταιριστοῦ ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα καὶ τῆς πράξεως αὐτοῦ τὴν βαρύτητα καὶ τὸ ἐπονείδιστον, ἂς συγχωρήσωσι καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ῥωμοῦνοι τοὺς ἑταιριστὰς διὰ τὸν θάνατόν του, ἀποδίδοντες αὐτὸν εἰς τὴν ὑπερτάτην ἀνάγκην τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐπιδιωκομένου ὑψηλοῦ σκοποῦ. Τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος δὲν θεραπεύονται διὰ τοῦ μίσους, ὡς αἱ πληγαὶ δὲν ἐπουλοῦνται διὰ τῆς ἀναξέσεως. Ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις συνέλαβε καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς Τούρκους τὸν ἡμέτερον Ῥήγαν, ἄνδρα δικαίως θεωρούμενον ὡς μάρτυρα τῆς ἐλευθερίας καὶ ὡς πολιτικὸν τῆς πατρίδος ἀναγεννητήν, καὶ ὅμως ἡ ἑλληνικὴ δημοσιογραφία δὲν ἐπισείει καθ' ἑκάστην τὴν αἱματοσταγῆ αὐτοῦ χλαμύδα, ὅπως ἐξαγριώνῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ. Ἡ αἱματοσταγὴς χλαμὺς τοῦ Καίσαρος δὲν εἶναι λάβαρον παλιγγενεσίας. Δύναται νὰ ἀναδείξῃ τοὺς Αὐγούστους νικητὰς εἰς Φιλίππους, οὐχὶ ὅμως καὶ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Ῥώμην τὴν ἀρχαίαν ἐλευθερίαν καὶ εὔκλειαν. Τὴν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος ὀφείλομεν νὰ μελετῶμεν, οὐχὶ ὅπως ἀνευρίσκωμεν ἐν αὐτῇ πηγὰς μίσους, ἀλλ' ὅπως διδασκώμεθα τίνι τρόπῳ δυνάμεθα νὰ ἀποφεύγωμεν τὰ τότε τελεσθέντα σφάλματα καὶ εἰς ποῖα ἄτοπα ἄγει τοὺς ἀνθρώπους ἡ μὴ ὀρθὴ τῶν περιστάσεων ἐκτίμησις.

Πιστεύω ὅτι οἱ ἀναγνῶσται τῶν ἄρθρων τούτων ἐπείσθησαν ὅτι μέγα ἄδικον ἔχουσιν οἱ ἀδελφοὶ Ῥωμοῦνοι καταφερόμενοι μετὰ τοσαύτης βιαιότητος ἐν γένει κατὰ τῶν φαναριωτῶν ἡγεμόνων. Χωρὶς νὰ ἀρνηθῶ τὰ λάθη, εἰς ἅ τινες τούτων ὑπέπεσον, κατέδειξα ὁπόσων καὶ ὁποίων ἀγαθῶν ἐγένοντο πολλοὶ αὐτῶν πρόξενοι ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἐν ἐποχαῖς, καθ' ἃς ἄλλοι λαοὶ ἐστέναζον ὑπὸ τὸν σιδηροῦν ζυγὸν τῶν λεγομένων *πατρικῶν κυβερνήσεων*. Ἐν ἰδιαιτέρῳ ἄρθρῳ θέλω προσεχῶς ἐξετάσει καὶ τὸν ἕτερον τῶν ῥωμούνων δημοσιογράφων ἰσχυρισμόν, ὅτι οἱ Ἕλληνες πάντες μισοῦμεν τοὺς Ῥωμούνους, ἐλπίζων ὅτι εὐκόλως θὰ καταδείξω καὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ των τούτου τὸ ἀνυπόστατον.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΣ.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΚΙΝᾺ.

[Τὴν κατωτέρω ἠθογραφίαν περὶ τῶν ἐν Κίνᾳ γυναικῶν, ἐπέστειλεν εἰς τὸν Figaro ἡ ἀτρόμητος ῥωσσὶς περιηγήτρια Λυδία Πάσκωφ.]

Ἐν Κίνᾳ αἱ γυναῖκες τῆς ὑψηλῆς περιωπῆς, καίτοι ὀλιγώτερον μυστηριώδεις τῶν Ὀθωμανίδων, τῶν ἐχουσῶν κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπον ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν μας καὶ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου, ζῶσιν ἐν τούτοις βίον μονήρη, μακρὰν τῶν περιέργων βλεμμάτων καὶ τῆς πρὸς τὸν ὄχλον συγκοινωνίας.

Συνοδευόμεναι ὑπὸ ἀπείρων ἀκολούθων, ἐξέρχονται εἰς περίπατον ἐντὸς φορείου, τοῦ ὁποίου αἱ θυρίδες καλύπτονται ὑπὸ μεταξίνων παραπετασμάτων. Ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῦ σημάτων δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ εἰς ποίαν ἀνήκει προνομιοῦχον τάξιν ἡ φερομένη δέσποινα· ἀλλὰ οὐδ' αὐτὴ ἡ σκιά της εἶναι ἔξωθεν ὁρατή.

Ἡ γυνὴ τοῦ μανδαρίνου συμμετέχει τῶν τιμῶν τοῦ συζύγου της, δίδει ἑορτὰς ἐν τῷ οἴκῳ της, ἐπισκέπτεται τὰς φίλας της, οὐδέποτε ὅμως τῇ ἐπιτρέπεται νὰ παρουσιάζηται πρὸ τοῦ πλήθους, τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὰ βέβηλα βλέμματα· ἐν γένει δέ, ἡ εἰς τὰς ὁδοὺς ἔξοδος τῇ εἶναι ἀπηγορευμένη.

Ἐν Τουρκίᾳ βλέπομεν τὰς γυναῖκας τῶν πασσάδων οὐ μόνον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν τῆς Σταμπούλ, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα τὰ ἐργαστήρια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καίτοι ἀρχαιοπρεπής τις ὀθωμανὸς ἀστυνόμος ἐξέδωκέ ποτε διάταγμα, ἀπαγορεῦον αὐταῖς τὴν εἴσοδον ἐν τοῖς καταστήμασι τοῦ Πέραν.

Ἐν Κίνᾳ, οὐδέποτε γυνὴ τῆς τάξεως τῶν μανδαρίνων ἐπισκέπτεται τὰ ἐργαστήρια· ἀλλὰ διατάσσει νὰ τῇ κομισθῶσι τὰ ἐμπορεύματα οἴκαδε· ἂν δέ ποτε ἀπαντήσητε γυναῖκα κομψήν, πεζῇ ἢ ἐπὶ φορείου ἀνοικτοῦ, ἐστὲ βέβαιοι ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν ἐλαφρὰν τάξιν τῶν ἐκ Καντῶνος ἀποίκων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς γυναῖκας τοῦ λαοῦ, αὗται ἀναμιγνύονται ἐλευθέρως μετὰ τοῦ πλήθους, φέρουσαι διάφορα βάρη, ἐμπορεύματα καὶ λοιπά, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἐπαγγέλλονται τοὺς ἀχθοφόρους, χάρις εἰς τὴν καταπληκτικὴν δύναμιν τῶν μυώνων των.

Αἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως δέσποιναι ἔχουσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των γυναῖκας ὀνομαζομένας «*Ἀμάχ*», αἵτινες χρησιμεύουσιν ἐνίοτε καὶ ὡς παραγγελιοδόχοι· οὐδέποτε ὅμως γυνὴ καλῆς οἰκογενείας περιφέρεται ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἄνευ ἀνάγκης.

Εἰς τὸν οἶκον τῶν πλουσίων μανδαρίνων ἡ γυναικωνῖτις εὕρηται ἐν ἰδιαιτέρῳ διαμερίσματι, πολλοὶ δὲ διάδρομοι χωρίζουσιν αὐτὸν ἀπὸ τὰ δωμάτια τῶν ἀνδρῶν.

Μόνοι οἱ σύζυγοι κέκτηνται κοιτῶνας κοινούς. Ἡ ἐπίπλωσις τῶν δωματίων, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς πλουσίοις, εἶναι ἁπλουστάτη, ἐκπληροῦσα μὲν τὸν προορισμόν της, ἀλλ' ἄνευ πολυτελείας καὶ τρυφηλότητος. Ἐπὶ τῶν κλινῶν δὲν τοποθετοῦσι τὰ συνήθη ὀγκώδη στρώματα, ἀλλὰ λεπτότερα τοιαῦτα ἐκ βάμβακος, κεκοσμημένα διὰ μετάξης, ἐπικαλύπτουσι δὲ ταῦτα τὴν νύκτα δι' ἐφαπλωμάτων βαμβακωτῶν ἅτινα ἀφαιροῦσι πάλιν τὴν ἡμέραν· ἑκάστη δὲ κλίνη παρουσιάζει σχῆμα τετράγωνον παρόμοιον πρὸς λάρνακα κεκαλυμμένην.

Αἱ τράπεζαι καὶ τὰ ἔπιπλα εἰσὶ δυσκίνητα καὶ βαρέα ἀλλὰ στερεώτατα· κατασκευάζονται ἐξ ὡραίου σκληροῦ ξύλου, ἢ καὶ ἐκ καλάμου ἐνίοτε, ἀλλὰ τότε εἶναι ἐλαφρότατα.

Ἡ σινικὴ αἴθουσα εἶναι ὁμοία πρὸς αἴθουσαν συμβουλίου. Τὸ μέσον τοῦ τοίχου κατέχει διβάνιον κεκαλυμμένον διὰ λεπτοτάτων στρωμάτων, ἑκατέρωθεν δὲ κατὰ γραμμὴν εἰσὶ τοποθετημέναι ἕδραι. Μεγαλοπρεπῆ ἀγγεῖα ἐκ πορκελάνης, ὅμοια πρὸς τὰ κοσμοῦντα τὰς ἑστίας μας, εὕρηνται κατὰ γῆς παρ' ἑκάστην ἕδραν καὶ χρησιμεύουσιν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας ἵνα... πτύωσιν (!). Λαμπτῆρες συμμετρικῶς ἀνηρτημένοι ἀναδίδουσι λευκότατον φῶς. Ἀλλ' οὔτε ζωή, οὔτε θόρυβος οὐδεὶς ταράσσει τὰς ἠχοὺς τῶν ἀπεράντων τούτων αἰθουσῶν· αἱ γυναῖκες βαδίζουσι σύρουσαι βραδέως καὶ νωχελῶς τοὺς μικροὺς αὐτῶν πόδας ἐπὶ τοῦ λείου ἐδάφους ἢ ἐπὶ τῶν ταπήτων τοῦ Πεκίνου.

Εἰς τοὺς ἐπισκέπτας δίδουσι πρὸς θαυμασμὸν διάφορα πολύτιμα κομψοτεχνήματα, ἅτινα ἐγκλείουσι πάλιν ἐντὸς τῶν μεταξοποικίλτων θηκῶν των. Τὰ πολύτιμα ὑφάσματα ἐξάγουσιν ἐκ τῶν κιβωτίων των μόνον κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας τῶν ἑορτῶν ἢ τῶν γάμων· ἀναρτῶσι δ' αὐτὰ πρὸ τῶν θυρῶν καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν αἰθουσῶν. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἄλλοις τῆς Ἀσίας λαοῖς.

Αἱ τῶν γυναικῶν ἐνδυμασίαι σύγκεινται ἐκ βραχείας ἐσθῆτος ἐκ πολυχρόου μετάξης, καὶ ἐκ περισκελίδος ὁλοσηρικῆς, παρομοίας πρὸς τὴν τῶν Εὐρωπαίων ἀνδρῶν· ὑπὸ ταύτην δὲ προβάλλουσιν οἱ μικύλοι πόδες των. Τὰ μαρτύρια ὅμως, ἅτινα ὑφίστανται οὗτοι ἵνα σμικρυνθῶσιν, ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τῶν κνημῶν των, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἰσχναί, ἀτροφικαὶ καὶ ἄσχημοι· Κινέζος τις εὐρωπαΐζων καὶ λάτρης τῶν μικρῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ δυσμόρφων ποδῶν, μοὶ εἶπεν ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦ ἐπιδένειν τοὺς πόδας δι' ἰσχυρῶν ταινιῶν ἵνα παρακωλυθῇ ἡ ἀνάπτυξίς των, ἐπιφέρει εἰς τὰς γυναῖκας πλείστας ὅσας βλάβας.

Καὶ ἐν τούτοις οἱ μικροὶ πόδες δὲν εἶναι δεκτοὶ εἰς τὴν Αὐλήν. Ἐκλέγουσιν ὡς κατοίκους τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀνακτόρου τὰς θυγατέρας τῶν Τατάρων στρατηγῶν, αἵτινες δὲν ὑφίστανται τὴν βάσανον τῶν ἐσπαργανωμένων ποδῶν. Ἀλλά, καθὼς λέγουσιν, δὲν ἀρέσκει εἰς τὰς νεαρὰς Ταταρίδας ἡ ἐν Πεκίνῳ διαμονή, καθ' ἣν τὰ δυστυχῆ πλάσματά εἰσι καταδεδικασμένα εἰς μοναστικὸν βίον ἐντὸς τῶν μεγάλων περιτετειχισμένων ἀνακτόρων.

Ἐὰν ἡ στιγμιαία ἰδιοτροπία τοῦ αὐτοκράτορος ἀποκλίνῃ πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἐκ τῶν γυναικῶν τούτων, τὸ μόνον προνόμιον, ὅπερ δίδοται αὐτῇ, εἶναι τὸ νὰ ἀναρτᾷ πρὸ τῆς θύρας της, ἐφ' ὅρου ζωῆς, μετάξινον κίτρινον παραπέτασμα· πολλαὶ ὅμως αὐτῶν, μὴ ἀρεσκόμεναι εἰς τοῦτο, μεταχειρίζονται μυρία στρατηγήματα, ἵνα ἀποφύγωσι τὴν αὐτοκρατορικὴν ταύτην εὔνοιαν· ὁ δὲ ἀποστελλόμενος εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τοῦ κράτους πρὸς ἐκλογὴν τῶν νεανίδων τούτων, ἐκπλήσσεται διὰ τὴν πληθὺν τῶν νόσων, ὑφ' ὧν δῆθεν κατατρύχονται· ἡ μὲν βεβαιοῖ ὅτι πάσχει ἐκ χοιράδων, ἡ δὲ ἐκ γαγγραίνης, καὶ ἄλλη ὅτι εἶναι παραβλώψ. . .

*

Καίτοι ἡ Κίνα κυβερνᾶται ὑπὸ αὐτοκρατείρας, ἐν τούτοις ἡ ἡγεμονὶς αὕτη δὲν ἔδειξεν ἐπιθυμίαν πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ

φύλου της, οὐδὲ ἀνήγαγεν αὐτὸ εἰς περιωπήν, ἀφ' ἧς νὰ καρπῶται πλείονα κυριαρχίαν ἔν τε τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ.

Γυναῖκες πρεσβύτιδες, αἵτινες ἐνθυμοῦνται τοὺς χρόνους Αἰκατερίνης τῆς Β', μοὶ διηγήθησάν ποτε ἐν Ῥωσίᾳ, ὅτι αἱ γυναῖκες οὐ μόνον ἀπήλαυον πολλὰ δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀντεποιοῦντο ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς μεγάλης ἐκείνης αὐτοκρατείρας· ἀλλὰ δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ ἐν Κίνᾳ, διότι ἐκεῖ αἱ γυναῖκες ζῶσιν ἐγκαθειργμέναι εἰς τὰς γυναικωνίτιδας αὐτῶν.

Αἱ γυναῖκες τῶν Σινῶν λατρεύουσι τὰ τέκνα των καὶ ἀνταγαπῶνται ὑπ' αὐτῶν· εἶναι δὲ ἁπλοῦς μῦθος ἡ ἱστορία τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς ῥιπτομένων παίδων. Ἰδίᾳ συγκινητικὴ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἣν ἐπιδεικνύουσι πρὸς τὰ τέκνα των αἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ, φέρουσαι αὐτὰ ἐπὶ τῶν νώτων των καὶ ἐνῷ ἔτι καταγίνονται εἰς τὰς συνήθεις των ἐργασίας.

Οἱ Σῖναι, ὡς σύζυγοι, δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι διὰ γένικοῦ ὁρισμοῦ εἶναι καλοὶ ἢ κακοί, ἀναλόγως τῆς ἰδιοσυγκρασίας των· οἱ δὲ ἐκπατριζόμενοι λόγῳ διοικητικῶν ἢ διπλωματικῶν ἀποστολῶν, παραλαμβάνουσι μεθ' ἑαυτῶν τὰς συζύγους των μόνον ὅταν τρέφωσιν ἔτι ζωηρὰ πρὸς αὐτὰς αἰσθήματα· ἄλλως, τὰς ἐγκαταλείπουσι παρὰ ταῖς οἰκογενείαις των.

Ἐν Κίνᾳ αἱ ἀπιστίαι τοῦ συζύγου δὲν καταλογίζονται αὐτῷ ὡς ἁμάρτημα· τοὐναντίον ὅμως συμβαίνει ὡς πρὸς τὰς συζύγους· αἱ ἐπιβαλλόμεναι αὐταῖς ποιναί εἰσιν αὐστηραί, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τόσον φοβεραί, ὅπως περιγράφουσιν αὐτὰς συγγραφεῖς τινες ἐξ ἐσφαλμένων ἀντιλήψεων ἢ πληροφοριῶν.

Ὅτε διέμενον αὐτόθι, ἐξετελέσθη θανατικὴ ποινὴ κατὰ γυναικός, ἥτις εἶχε φονεύσει τὸν σύζυγόν της. Διεμέλισαν αὐτὴν εἰς τέσσαρα. Ὁ πρόξενος τῆς Ῥωσίας, ὅστις ἐγένετο αὐτόπτης τῆς ἐκτελέσεως, μοὶ διηγήθη, ἐπανερχόμενος, τὰς προσφάτους αὐτοῦ ἐντυπώσεις!

Τρέμω ἀκόμη ἐκ φρίκης.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς ἐγκρίτους τοῦ τόπου κυρίας.

Παρετήρησα ὅτι ὑπεραγαπῶσι τοὺς μαργαρίτας, δι' ὧν κοσμοῦσι τὰς κεφαλάς των· σειραὶ τούτων συμπλεκόμεναι εἰς σχῆμα μικρῶν ἀσπίδων, στολίζουσι τοὺς κροτάφους των· οἱ σμάραγδοι, οἱ σάπφειροι καὶ τὰ ῥουβίνια, ἅτινα εὑρίσκουσιν ἐν τοῖς ὀρυχείοις τῆς πατρίδος των ἐκτιμῶνται ἐπίσης· ἀλλὰ μᾶλλον περιζήτητος θεωρεῖται ὁ νεφρίτης, δι' οὗ κατασκευάζονται τὰ ψέλλια καὶ οἱ δακτύλιοι τῶν μεγάλων δεσποινῶν· ὁ τοιοῦτος νεφρίτης χρώματος κυανοῦ ἢ ἀνοικτοῦ πρασίνου εἶναι ὁ βαρυτιμότερος· ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλος, χρώματος φαιοῦ ἢ λευκοῦ, ἧττον πολύτιμος καὶ ἐκ τούτου κατασκευάζονται τὰ ψέλλια τῶν εἰς τὰς ἄλλας τάξεις ἀνηκουσῶν γυναικῶν.

Ἡ κόμη των εἶναι μελανὴ καὶ ἀπαστράπτουσα. Αἱ μεγάλαι δέσποιναι ὑποδεχόμεναι ἀλλήλας, γευματίζουσι μόναι ἐν τῇ γυναικωνίτιδι· τοῦτ' αὐτὸ πράττουσι καὶ οἱ ἄνδρες ἐν ταῖς αἰθούσαις των. Ἑκάστη εὔπορος οἰκογένεια κέκτηται περίπτερα ἐν τῇ ἐξοχῇ· εἶναι δὲ ταῦτα ἐκτισμένα ἐπὶ λόφων· γέφυραι συνενοῦσι τοὺς κήπους των καὶ κλίμακες συνδέουσι τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο ἀπαραλλάκτως ὡς ἀπεικονίζονται ἐν τοῖς σινικοῖς ῥιπιδίοις. Μοὶ ὑπέδειξαν μειδιῶντες μικρὰ περίπτερα περιέχοντα μόλις δύο ἢ τρία δωμάτια δι' *ὁλόκληρον* πολυμελῆ οἰκογένειαν· ὁπόσα μυστήρια ἐκτυλίσσονται ἐν αὐτοῖς! Ἐγνώρισα Κινέζον τρέφοντα, κατὰ τὴν καθιερωμένην ἐκεῖ ἔκφρασιν, ἑκατὸν πεντήκοντα στόματα!

Ἔνθεν κἀκεῖθεν μεταξὺ τῶν περιπτέρων ὑψοῦνται ναοὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Βούδδα καὶ ἄλλων σινικῶν θεοτήτων. Τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς ἐκτελοῦσι σχεδὸν οἰκογενειακῶς· παρευρέθην δὲ εἰς τελετὴν αὐτοσχεδιασθεῖσαν ἀκαριαίως. Οἱ μανδαρῖνοι ἐνεδύθησαν τὰ ἱερατικά των ἐνδύματα· ἄλλοι ἔψαλλον ἐν συνοδίᾳ κροτάλων καὶ τυμπάνων γλυκείας καὶ κατανυκτικὰς μελῳδίας· ἤναψαν λαμπάδας, ἔκαυσαν ἀρώματα καὶ ἐν τῷ ἅμα περατωθείσης τῆς τελετῆς, ἐξηκολουθήσαμεν τὸν περίπατόν μας ἀπὸ περιπτέρου εἰς περίπτερον. Ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν αἱ κυρίαι μοὶ προσέφερον τέϊον, γλυκύσματα ἐκ μηκώνων, σακχαρωμένα δαμάσκηνα, ζιγκίβαριν, κυδωνόπηκτα, ἀμυγδαλόπητας καὶ ἐξαίρετα ποτά, ὧν τὸ κυριώτερον εἶναι ἡ ἐξ ὀρυζίου κατασκευαζομένη ῥακή.

Οἱ πλούσιοι διαχειμάζουσιν ἐν ταῖς πόλεσι, τὸ δὲ θέρος μεταβαίνουσιν εἰς τὰ ἐν ταῖς ἐξοχαῖς περίπτερά των, τὰ τόσον ὑπὸ τῶν εὐρωπαίων θαυμαζόμενα διὰ τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὰ παραδόξους κήπους. Τὰ δένδρα εἰσὶν οὕτω πως κλαδευμένα καὶ περικεκομμένα, ὥστε παριστῶσι δράκοντας, κύνας, ἵππους ἢ πλοῖα. Διὰ νὰ εἶναι δὲ μείζων ἡ ὁμοιότης, θέτουσιν ἐπ' αὐτῶν ὀφθαλμοὺς καὶ συμπληρώματα ἐκ πορκελάνης.

Οἱ ναοὶ τοῦ Βούδδα περικαλύπτονται ἐπίσης ὑπὸ πλακῶν ἐκ πορκελάνης καὶ ἐγείρονται ἐν μέσῳ μεγάλων δεξαμενῶν, ἐν αἷς ζῶσιν αἱ νῆσσαι, τὰ εὐνοούμενα τῶν Σινῶν πτηνά. Αἱ δενδροστοιχίαι των τέλος εἰσὶν ἐστρωμέναι διὰ μουσιακῶν καὶ κοσμοῦνται διὰ μεγαλοπρεπῶν ἀγγείων, ἐν οἷς θάλλουσι τὰ σπανιώτερα τῶν ἀνθέων. Πρὶν ἢ ὁμιλήσω περὶ τῶν γυναικῶν τοῦ λαοῦ δέον νὰ ἀναφέρω τινὰ καὶ περὶ τῶν Καντωνίδων τὰ μάλα ἐνδιαφερουσῶν τοὺς ἀποίκους εὐρωπαίους, καὶ ἰδίαν ἀποτελουσῶν κοινωνικὴν τάξιν· καλοῦνται Καντωνίδες διότι αἱ κομψότεραι αὐτῶν κατάγονται ἀπὸ φυλῶν μιγάδων τῆς Καντῶνος καίτοι ἡ κόμμωσίς των γίνεται κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν συρμόν, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς των εἶναι χονδραὶ καὶ λάμπουσιν ὡς αἱ τῶν ἀμιγοῦς αἵματος αὐτοχθόνων.

Ἐν ταῖς παραθαλασσίαις πόλεσιν ἰδίᾳ ζῶσιν αἱ γυναῖκες αὗται· ἐνδύονται κομψότατα, σπανίως εἶναι ὡραῖαι, καὶ συνηθέστατα λίαν δυσειδεῖς· κατοικοῦσιν ἐν ἰδιαιτέραις συνοικίαις καὶ περιδιαβάζουσιν ἐξακοντίζουσαι αὐθάδη βλέμματα πρὸς τοὺς διαβάτας· τινὲς ἔχουσι τέκνα· οἱ δὲ πατέρες των, οἱ εὐρωπαῖοι, ἐγκαταλείπουσιν αὐτὰ διδόντες εἰς τὰς μητέρας των μικρόν τι χρηματικὸν ποσόν.

Αἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ εἶναι λίαν εὐάρεστοι τὴν θέαν· κέκτηνται δύναμιν καὶ ἐπιδεξιότητα πολλὴν δι' οἱονδήποτε ἐπάγγελμα· θαυμάζει δὲ ὁ θεατὴς τὸ θάρρος καὶ τὴν ὑπομονήν, μεθ' ἧς κωπηλατοῦσιν, ἢ διέρχονται τὰς ἡμέρας αὐτῶν ἐν τῷ ὕδατι. Μὲ γυμνοὺς τοὺς βραχίονας καὶ τὰς κνήμας, ὡς ἀληθεῖς Νηρηΐδες, ῥίπτονται εἰς τὸ ὕδωρ τῶν ποταμῶν ἵνα σύρωσι τᾶς λέμβους των ἐπὶ τῆς ἄμμου καὶ συνεχῶς ἀντιπαλαίουσι πρὸς τὰ ὁρμητικώτερα τῶν ῥευμάτων, βαδίζουσαι ἐν τῷ ὕδατι ἢ κολυμβῶσαι· ἐν γένει δὲ κυβερνῶσι τὰ πλοῖά των μετὰ χάριτος καὶ δυνάμεως ἐκπληκτικῆς. Βεβαίως καλός τις ζωγράφος θὰ ἔκαμνε τὴν τύχην του διαπλέων τοὺς ποταμοὺς τῆς Κίνας καὶ περιγράφων τὰ περίεργα ταῦτα φαινόμενα. Τινὲς πιστεύουσιν ὅτι ἅπασαι αἱ γυναῖκες τῆς Κίνας ὁμοιάζουσιν· εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ λέγωσιν ὅτι αἱ Γαλλίδες εἶναι ὅμοιαι ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην. Τὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ αὐτά, ἀλλ' ἡ φυσιογνωμία εἶναι ὅλως διάφορος. Εἶδον γυναῖκας ἐχούσας τὴν ῥῖνα γρυπήν, τὰ δὲ πρόσωπα μακρὰ καὶ ὠοειδῆ, ἀλλ' ὅλων αἱ μορφαὶ προδίδουσιν ἐνεργητικότητα, εὐφυΐαν καὶ ἀποφασιστικότητα· ἡ ἐνδυμασία των εἶναι ἁπλῆ καὶ χαρίεσσα· πάντοτε δὲ κόσμημά τι μικρὸν ἐκ νεφρίτου στολίζει τὰ ὦτα ἢ τοὺς ἡλιοκαεῖς βραχίονάς των.

Αἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ τρέχουσιν ἢ περιφέρονται ἐλευθέρως καὶ ὁμιλοῦσιν ὑψηλοφώνως ὡς ἄνθρωποι ἐννοοῦντες τὴν ἰσχύν των καὶ ἀπ' οὐδενὸς ἐξαρτώμενοι· τοῦτο δὲ μεγάλην παράγει ἀντίθεσιν πρὸς τὰς μεγάλας δεσποίνας, αἵτινες βαδίζουσι ταλαντευόμεναι ἐπὶ τῶν μικρῶν των ποδῶν.

Ἵνα καλῶς χαρακτηρίσω τὴν ἀνωτάτην σινικὴν ἀριστοκρατίαν, ἀναφέρω καὶ τὸ ἑξῆς: Ἐρωτώμεναι αἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ περὶ τῆς συζύγου μανδαρίνου τινὸς ἄρτι νυμφευθέντος, ἀπαντῶσιν· «Ἐπῆρε μίαν μὲ μικρὰ ποδαράκια» δηλ. τὸ ζεῦγος εἶναι ἀνάλογον.

Ἡ ἀτυχὴς ἀνθρωπότης ὡς νὰ μὴ εἶχεν ἀρκετὰ δεινά, ἐπιβληθέντα αὐτῇ ὑπὸ τῆς φύσεως, ἐφευρίσκει καὶ τεχνητὰ τοιαῦτα, καὶ μεταξὺ τούτων διακρίνω τὴν σύσφιγξιν τῆς ὀσφύος παρὰ ταῖς γυναιξὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν σύνθλιψιν καὶ ἀλλοίωσιν τοῦ ποδὸς παρὰ ταῖς τῆς Κίνας· μαρτύρια διπλᾶ, ὧν ἑκάτερον ἐπιφέρει ἄλλα πάλιν ἀνεπανόρθωτα δεινά.

(Κατὰ μετάφρασιν τῆς Δος ΆΜΔ.)

ΤΑ ΣΚΑΓΙΑ

Εἰς τὸν καιρόν μου ἢ μᾶλλον εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους τῆς προσφιλοῦς Ἀλσατίας μας ὁ κ. Φράγκ, ἐκ Σαβέρνης, ἀνεφέρετο ὑπὸ τῶν κατοίκων ἀμφοτέρων τῶν ἐπαρχιῶν ὡς τέλειος κυνηγός. Ἐπὶ τῆς

ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου ἀπὸ τῆς πόλεως Οὐίνγγης μέχρι τῆς Λαουτερβούργης οὐδεὶς ὑπῆρχε δυνάμενος νὰ συναγωνισθῇ πρὸς αὐτόν. Ὁ ἑβδομηκοντούτης οὗτος συμβολαιογράφος ἐξέπληττε καὶ αὐτοὺς τοὺς μᾶλλον νεαροὺς καὶ ζωηροὺς ἀγρότας. Πεζοπόρος ἀκούραστος, σκοπευτὴς σχεδὸν ἀλάνθαστος ἐκέκτητο πρὸ πάντων εἰς βαθμὸν σπάνιον τὴν ἑτοιμότητα τοῦ πνεύματος, τὸ εὐθὺ τοῦ βλέμματος, τὴν ψυχραιμίαν ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ καὶ τὴν περίσκεψιν, ἥτις εἶνε ἀνεκτίμητος ἀρετὴ ἐν τῷ κυνηγίῳ. Περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι δὲν ἐξήρχετο εἰς τὸ κυνήγιον διὰ νὰ πωλήσῃ κατόπιν, ὡς τόσοι ἄλλοι ἐκ τῶν πέριξ, τὴν ἄγραν του εἰς τὸν ξενοδόχον τοῦ *Χρυσοῦ Ἠλίου*. Ἦτο πρὸς τούτοις ὁ εὐθύτερος, ὁ ἀφιλοκερδέστερος καὶ ὁ φιλοφρονητικώτερος τῶν συντρόφων του. Ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκετο, εἴτε εἰς ἰδικόν του κτῆμα εἴτε εἰς ἄλλου, εὐχαρίστως ἄφινε τὸν πλησίον του ἱστάμενον νὰ πυροβολήσῃ πρῶτος κατὰ τῆς δορκάδος ἢ τοῦ λαγωοῦ, ἐπιφυλαττόμενος νὰ φονεύσῃ τὸ θήραμα μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ σπεύσαντος συντρόφου του. Ἀλλ' ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἀρετῶν του ἡ μᾶλλον ἔκτακτος ἦτο ἡ ἀκοίμητος πάντοτε προσοχή του, ἥτις καθίστα αὐτὸν φύλακα τρόπον τινὰ τῆς ζωῆς ὅλων τῶν τυχὸν πλησίον του εὑρισκομένων. Μοὶ φαίνεται ὅτι τὸν βλέπω ἀκόμη, ὅπως τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἰχνηλατοῦμεν ὁμοῦ ἐπὶ τῆς ἑλικοειδοῦς ὁδοῦ τοῦ Χαμπεράκερ. Ἐκεῖ μάλιστα μοὶ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ φονεύσω ἕνα κάπρον. Ἁπλούστατος τὴν περιβολὴν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἦτο ἐνδεδυμένος ἐκ χονδροῦ φαιόχρου ἐριούχου, ἐφόρει τὰ ἐκ ῥωσσικοῦ δέρματος ὑποδήματά του, τὸν καστανόχρουν πῖλόν του καὶ τὸν μακρόν του λαιμοδέτην, ἐφ' οὗ ἔφερεν ἀργυρᾶν καφφίδα ἐγγεγλυμμένην, ἔτρεχε δὲ παραπλεύρως τῆς συνοδίας πάντοτε ἄγρυπνος ὡς ποιμενικὸς κύων ἔχων τριάκοντα ἀνθρώπους νὰ φυλάξῃ. Ἐπώπτευε τὰ πάντα χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ἦθος παιδαγωγοῦ, χωρὶς κἂν νὰ φαίνηται, χωρὶς νὰ ψυχράνῃ τινά, ὅτε μὲν ἀνύψου τὸ πυροβόλον τοῦ ἑνός, ἄλλοτε δὲ ἐχαμήλωνε τὸ τοῦ ἄλλου καὶ δι' οἰκείου ὕφους καθίστα προσεκτικὸν τὸν γέροντα φύλακα Ἱερώνυμον κρατοῦντα ὁριζοντείως τὴν καραβίναν του. Μετ' αὐτοῦ οὐδὲν ἠδύνατο νὰ συμβῇ δυστύχημα. Ὅτε ἐπρόκειτο νὰ περικυκλώσωμεν μέρος τι τοῦ δάσους, ὁ ἴδιος μᾶς ἐτοποθέτει εἰς ἀποστάσεις ἀπ' ἀλλήλων ἀκριβῶς ὑπολελογισμένας, ἕκαστον ὄπισθεν δένδρου, οὐδέποτε δὲ θὰ λησμονήσω τὴν μικρὰν καὶ ἐλαφρὰν ἐκείνην τῆς χειρός του κίνησιν ἐφ' ἅπαξ μόνον γινομένην, δι' ἧς ἐφαίνετο λέγων «Μείνατε αὐτοῦ, μὴ κινεῖσθε εἰς τὴν ζωήν σας, ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ, ἐνόσῳ ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγός μου δὲν σᾶς ἀνακαλέσῃ». Μετὰ τὸ τέλος τοῦ κυνηγίου εἰς οὐδένα διέτασσέ τι, προσέθετε δὲ μόνον διὰ τῆς γλυκείας βαθείας φωνῆς του·

«Νομίζω, κύριοι, ὅτι δυνάμεθα νὰ κενώσωμεν τὰ ὅπλα μας».

Καὶ ἔδιδε πρῶτος τὸ παράδειγμα, ἕκαστος δ' ἡμῶν τὸν ἐμιμεῖτο ἀφαιρῶν τὰς πυριτιδοθόλας ἐκ τοῦ ὅπλου του. Ἡ ἐργασία αὕτη τῷ ἦτο τόσον εὔκολος, ὥστε ἐξετέλει αὐτὴν πολλάκις περιπατῶν καὶ ὡς ἐξ ἐνστίκτου. Τὸν εἶδον ἡμέραν τινὰ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Μπισβίλλερ νὰ πηδήσῃ εἴκοσι τάφρους εἰς ὀλιγώτερον τῆς ὥρας διάστημα χωρὶς οὐδεμίαν φορὰν νὰ λησμονήσῃ τὰς πυριτιδοθόλας ἐν τῷ ὅπλῳ καὶ ἐν τούτοις τοῦτο οὐδαμῶς ἐκώλυσεν αὐτὸν νὰ φονεύσῃ ἓξ πέρδικας καὶ δύο λαγωοὺς ἐντὸς τῶν βρύων, καφνῶν καὶ ἄλλων χόρτων φυομένων ἐκεῖ παρὰ τὰς τάφρους.

Ἐθαύμαζον κατ' ἐξοχὴν αὐτὸν διὰ τὴν ἑτοιμότητα τοῦ πνεύματός του ἐν ἀσκήσει πλέον πάσης ἄλλης ἐπαγωγῷ καὶ δυναμένῃ νὰ παράσυρῃ τινά, ὅσον καὶ διὰ τὴν φροντίδα, ἣν διαρκῶς εἶχε περὶ τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων. Ἀπασαι αἱ προσπάθειαί μου ἔτεινον εἰς τὸ νὰ δυνηθῶ ν' ἀντιγράψω ὑπόδειγμα τόσον τέλειον, ἀλλ' ἡ θέλησις δὲν ἀρκεῖ μόνη διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τις τοῦ ποθουμένου. Ἡμέραν τινὰ ἐν ᾧ ἐκαθήμεθα ἐπὶ τῶν χόρτων γόνυ πρὸς γόνυ, ἔχοντες πρὸ ἡμῶν λιτώτατον πρόγευμα, ὅπερ ὁ καθαρὸς ἀὴρ καὶ ὁ κάματος καθίστων ὀρεκτικώτατον, τῷ ἀπέτεινα τὸν λόγον: Γνωρίζω, τῷ εἶπον, ὅτι οὐδέποτε θ' ἀποκτήσω ὅσην ὑμεῖς ἔχετε δεξιότητα, ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ γίνω τοὐλάχιστον ὅσον καὶ σεῖς προσεκτικός. Δὲν εἶνε εὔκολον, τὸ γνωρίζω, καθόσον ἕνεκα τῆς ἡλικίας μου καὶ τῆς ὀλίγης πείρας, ἣν ἔχω, τοῦ κυνηγίου, συχνότατα ἀφαιροῦμαι, κινδυνεύων ἢ τὸν πλησίον μου ἱστάμενον ἢ ἐμαυτὸν νὰ φονεύσω. Διὰ τοῦτο ἐπεθύμουν νὰ μάθω μετὰ πόσων ἐτῶν ἄσκησιν ἀπεκτήσατε σεῖς τὴν ἀρετὴν ταύτην, δι' ἣν ἀληθῶς σᾶς ζηλεύω.

Εἰς τὴν ἐρώτησίν μου ταύτην ὁ Φραγκ ἐσκίρτησεν, οἱ ὀφθαλμοί του ἐδάκρυσαν, ἀλλὰ κρατήσας ἀμέσως τὴν συγκίνησίν του μοὶ ἀπεκρίθη: Φίλε μου, εἰς μόνον μὴν μοὶ ἤρκεσεν, ἀλλ' οὐδέποτε ἄνθρωπος ἔλαβε τόσον σκληρὰ μαθήματα περὶ κυνηγίου. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φυλάττῃ! νὰ μὴ ἀγοράσητε ποτὲ τόσον ἀκριβά, ὅσον ἐγώ, τὴν φρόνησιν ταύτην. Ἐν ᾧ δ' ὡμίλει, ἐβύθιζεν εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ λαιμοδέτου του τὴν ἀργυρᾶν καφφίδα, ἣν πάντοτε ἔφερεν ὁσάκις ἐκυνήγει.

Ἐφοβήθην μὴ ἐφάνην ἀδιάκριτος διὰ τῆς ἐρωτήσεώς μου καὶ ἠτοιμαζόμην νὰ ζητήσω συγγνώμην, ὅτε δι' ὕφους ἀποφασιστικοῦ ἐπανέλαβε τὸν λόγον.

«Τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἀνάμνησίς μου αὕτη δὲν πρέπει μετ' ἐμοῦ νὰ συναποθάνῃ. Ἴσως τὸ μάθημα, ὅπερ ἔλαβον ἐγὼ καὶ ὅπερ δὲν δύναμαι νὰ μεταδώσω εἰς τὰ τέκνα μου, διότι δὲν ἔχω, ἴσως θὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰ τέκνα ἄλλων. Ἐν Σαβέρνῃ οὐδεὶς γινώσκει ὅτι ὁ περίφημος κυνηγός, ὁ γνωστὸς διὰ τὴν μονομανίαν του εἰς γελοίας προφυλάξεις, παρ' ὀλίγον ἐγένετο πατροκτόνος εἰς ἡλικίαν δεκαπέντε μόλις ἐτῶν. Μάλιστα, ὁ πρῶτός μου πυροβολισμὸς ὀλίγον ἐδέησε νὰ στοιχίσῃ τὴν ζωὴν τοῦ πατρός μου.»

«Ἐτελείωνα τὸ τρίτον ἔτος ἐν τῷ Γυμνασίῳ τοῦ Στρασβούργου καὶ ὁ καλός μου πατὴρ Φράγκ, ὁ Θεὸς ν' ἀναπαύσῃ τὴν ψυχήν του, μοὶ ὑπεσχέθη ἓν πυροβόλον, ἂν ἐλάμβανον τὸ βραβεῖον εἰς τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας. Ἔσχον καὶ τὰ δύο, φαντάζεσθε δὲ τὴν χαράν μου. Ὁ δαίμων τοῦ κυνηγίου ἐκέντα καὶ ἐμὲ ὅπως ὅλους τοὺς μικροὺς Ἀλσατοὺς τῆς ἡλικίας μου. Ἔχων τὸ πυροβόλον, ἐφανταζόμην πλέον ἐμαυτὸν μεγάλον καὶ τοιοῦτος ἐφαινόμην καὶ εἰς τοὺς συμμαθητάς μου· ἤμην ἀνήρ!»

«Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν μου ἕνεκα τῆς μικρᾶς μου ἡλικίας δὲν ἠδυνάμην νὰ λάβω ἄδειαν κυνηγίου. Δὲν ἐπετρέπετο ὑπὸ τοῦ νόμου, ὥστε ἤμην ἠναγκασμένος' νὰ κυνηγῶ εἰς μέρος περιπεφραγμένον, ἐντὸς τοῦ κήπου μας ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμίου Ζόρν. Ἀλλ' ἐκεῖ οὐδὲν ἄλλο εὑρισκον ἐκτὸς ὑπολαίδων καὶ σπίνων· καὶ τὴν καταστροφὴν δὲ τούτων ἐθεώρουν ὡς ἔγκλημα οἱ γονεῖς μου, οἵτινες ἐξ ἄλλου ὤφειλον νὰ προφυλάττωσι κατὰ τῆς ἀπειρίας μου τὰς δύο μικράς μου ἀδελφὰς καὶ τὸν ἀδελφόν μου. Τὸ πυροβόλον μου λοιπὸν ἐκινδύνευε νὰ μένῃ διαρκῶς ἀνηρτημένον εἰς τὸν τοῖχον, ἂν τὰ βασανά μου δὲν ἐκίνουν τὸν οἰκτον τοῦ πατρός μου. Ἐνωρίς ἢ ἀργά, μοὶ εἶπεν ἡμέραν τινά, πρέπει νὰ συνειθίσῃς εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν ὅπλων καὶ δυνάμεθα μάλιστα ἀπὸ σήμερον ν' ἀρχίσωμεν. Λοιπὸν θὰ σὲ πάρω σήμερα μαζί μου εἰς Χαΐγκεν ὅπου ἔχω νὰ ὑπογράψω ἕνα ἔγγραφον· ἐπιστρέφοντες δὲ θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸ λαγωτροφεῖον τοῦ κ. Σαὶν Φὰρ ὅστις μοῦ ἔδωκε τὸ κλειδί. Πήγαινε νὰ λύσῃς τὰ λαγωνικά.»

«Δὲν περιέμεινα νὰ μοὶ τὸ εἴπῃ δίς! Ὦ! τί χαρὰ ἦτο ἐκείνη! Πόσον δ' ὁ δρόμος μοὶ ἐφαίνετο μακρός! Καὶ πόσον προθύμως ἔστειλα *'c τὸν διάβολον* ἐπανειλημμένως τὸν ἐκ Χαΐγκεν χωρικόν, ὅστις πρὶν θέσῃ τὴν ὑπογραφήν του εἰς τὸ ἔγγραφον, ἐζήτει νὰ τῷ τὸ μεταφράσωσι λέξιν πρὸς λέξιν! Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε νὰ νυκτώσῃ, καὶ ὅτι τὸ κυνήγιον ἐπομένως θ' ἀνεβάλλετο εἰς τὴν ἐπιοῦσαν. Οὔτε τὰ λαγωνικά, τὰ ὁποῖα ὠρύοντο ἐν τῷ βάθει τῆς ἀμάξης, εἶχον περισσοτέραν ἀνυπομονησίαν τῆς ἰδικῆς μου.»

«Ἐπὶ τέλους περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν θύραν τοῦ λαγωτροφείου. Προσέδεσα τὸν ἵππον εἰς δένδρον τι, ὁ δὲ πατήρ μου ἐγέμιζε τὰ πυροβόλα μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ προσοχῆς καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα πράγματα. Οἱ κύνες εἶχον ἀπολυθῇ.»

«Μ' ἐτοποθέτησεν ἔπειτα ὄπισθεν τοῦ κορμοῦ μικροῦ δένδρου δίδων μοι τὰς συνήθεις παραγγελίας, νὰ ἐπιτηρῶ ἀγρύπνως τὰς δύο ὁδούς, νὰ πυροβολήσω ἀμέσως ὡς ἴδω τὸν λαγών, προσέχων ὅμως μὴ οἱ κύνες εἶνε πολὺ πλησίον καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴ κινηθῶ ἐκ τῆς θέσεώς μου ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐνόσῳ δὲν μ' ἀνακαλέσῃ ἐκεῖνος. Ἔπειτα ἀνεχώρησεν ἥσυχος καὶ βέβαιος περὶ τῆς εὐπειθείας μου διὰ νὰ καταλάβῃ καὶ ἐκεῖνος τὴν θέσιν του εἰς τὴν ἀντίθετον γωνίαν ἐκτὸς βολῆς πυροβόλου.

Ἐπὶ τρία λεπτὰ ἱστάμην ἐκεῖ, ὅτε αἴφνης ἠκουσα τοὺς κύνας θορυβοῦντας καὶ ἀμέσως πρὸς τ' ἀριστερά μου ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ δάσους κόνικλος, ὅστις μοὶ ἐφάνη ὑπερμεγέθης καὶ ὁ ὁποῖος δι' ἑνὸς ἅλματος ὑπερεπήδησε τὴν ἀτραπόν. Ὁ κόνικλος εἶχεν ἤδη ἀπομακρυνθῇ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν κυνῶν, ἐγὼ δὲ οὔτε εἶχον σκεφθῇ ἀκόμη νὰ σκοπεύσω. Συνῃθάνθην τὴν ἀνοησίαν μου, αἰδούμενος δὲ εἶχον ἀποφασίσει νὰ εἴπω εἰς τὸν πατέρα μου ὅτι οὐδὲν εἶχον ἴδει. Τὸ ψεῦδος εἶνε τὸ πρῶτον καταφύγιον εἰς τὸν πρωτόπειρον κυνηγόν! Ἀλλ' αἱ ὑλακαὶ τῶν κυνῶν μ' ἐξήγειραν ἐκ νέου, ἡ δὲ προκλητικὴ ἐκείνη μουσικὴ ἡ προκαλοῦσα τοὺς παλμοὺς καὶ τῶν μᾶλλον ἐξημβλυμμένων καρδιῶν, μ' ἔρριψεν εἰς εἶδός τι μέθης. Ὁ κόνικλος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ πρῶτα ἴχνη του ὀλίγον μακράν μου, ἐξηκολούθησε δὲ τρέχων κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν ἔμπροσθέν του δρόμον. Ὥρμησα πρὸς καταδίωξίν του, ἀλλ' ἐννοήσας με εἰσῆλθεν εἰς τὸν πρῶτον περίβολον· τὸν ἠκολούθουν δρομαίως ἐν μέσῳ βάτων, ἀκανθῶν καὶ σπάρτων, ἔχων πάντοτε ἐπάνω του προσηλωμένον τὸ βλέμμα. Αἴφνης σταματᾷ, ἐγὼ δὲ χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν σκοπεύω, τραβῶ ἐν τῷ ἅμα, καὶ ὁ δυστυχὴς ἀνατρέπεται. Ἠρὸ τοῦ πυροβολισμοῦ ἦτο φαιόχρους, κατόπιν ὅμως ἐφαίνετο λευκός, διότι ἔπεσεν ὑπτίως. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶδον τὸν πατέρα μου ἐρειδόμενον ἐπὶ δένδρου εἰς ἀπόστασιν ἓξ ἀπὸ τοῦ ζῴου βημάτων. Εἶχον φονεύσει τὸν κατηραμένον κόνικλον μεταξὺ τῶν κνημῶν τοῦ πατρός μου.

Ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς ἐλησμόνησα τὸ σφάλμα μου, ὡς μικρὸς δὲ ἅγριος ἥρπασα τὸ θῦμά μου καὶ σηκώσας αὐτὸ ὑψηλὰ ἄνω τῆς κεφαλῆς μου, ἀνέκραξα:

— Ἰδού, πατέρα, ὁ πρῶτός μου πυροβολισμός!

— Δὲν ἀρκεῖ νὰ σκοπεύῃς καλῶς, μοὶ ἀπεκρίθη ἐκεῖνος θλιβερῶς μειδιῶν, πρέπει νὰ μάθῃς καὶ νὰ ὑπακούῃς. Ἐὰν ἔμενες εἰς τὴν θέσιν σου, δὲν θὰ ἐκινδύνευες νὰ μὲ τουφεκίσῃς.

— Δὲν σᾶς ἐπῆραν ἐλπίζω τὰ σκάγια μου!

— Ὄχι, ἀλλὰ πρόσεχε ἄλλην φοράν.

Τὸ πρόσωπόν του ἐν τούτοις μοὶ ἐφάνη ὠχρότερον τοῦ συνήθους· ἔκυψα καὶ ἐπὶ τῆς περισκελίδος του ἀνεκάλυψα μικρὰς ὀπάς.

— Ἤμαρτον! πατέρα, σᾶς ἐκτύπησα. Νά, βλέπω πολλὰς ὀπάς!..

— Αἱ ὀπαὶ ὑπῆρχον. Δὲν κυτταζεις τὸν ἑαυτόν σου; Οἱ βάτοι εἰς σὲ ἔκαμαν περισσοτέρας.

«Ἐπείσθην πράγματι καὶ ὅλαι μου αἱ ἀνησυχίαι ἐξηλείφθησαν ἀμέσως. Οἱ κύνες μας Βάλδμαν καὶ Βαλδίνη, ἀφοῦ ἔπαιξαν μὲ τὸ πτῶμα τοῦ κονίκλου, ἐτράπησαν ἐπὶ ἄλλα ἴχνη, ἐγὼ δ' ἀνυπομόνως περιέμενον νὰ γεμίσῃ ἐκ νέου τὸ πυροβόλον μου ὁ πατήρ μου. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου μοὶ εἶπε ξηρῶς».

— Πηγαίνωμεν, διὰ πρώτην ἡμέραν ἀρκεῖ τόσον! Ἐρχόμεθα πάλιν κανένα πρωὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς ἑβδομάδος, ἂν ὁ Θεὸς θέλῃ.

Ἐφώναξεν ἔπειτα τὰ λαγωνικά, εἰσῆλθομεν εἰς τὴν ἅμαξαν καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐκεῖ παρετήρησα ὅτι ἐκ τῆς ἁμάξης κατέβη μετά τινος δυσκολίας σῦρον ὀλίγον τὴν μίαν του κνήμην. Πονεῖτε; τῷ εἶπον. Ἀλλὰ δέν μοι ἀπήντησε· μοὶ εἶπε δὲ μόναν νὰ βάλω εἰς τὴν θέσιν των τὰ ὅπλα καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν του βραδέως περιπατῶν. Ὁ ἀδελφός μου καὶ αἱ δύο ἀδελφαί μου προσέδραμον ἐκ τοῦ βάθους τοῦ κήπου, συγχαίροντες μοι ἐνθουσιωδῶς ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ μου. Ἀλλ' ἐγὼ ἤμην πολὺ ἀνήσυχος, ὥστε δὲν ἠσθανόμην τὸν θριαμβόν μου καὶ μολονότι ἔπαιζον μετ' αὐτῶν εἰς τὸ προαύλιον, ἐκ διαλειμμάτων ἔστρεφον ἀλλαχοῦ τὰ βλέμματά μου καὶ ἔτεινον τὸ οὖς ἴσως ἀκούσω τι. Πράγματι μετ' οὐ πολὺ εἶδον ἐξερχομένην τὴν γραῖαν ὑπηρέτριάν μας Γκρέδελ καὶ μετά τινα λεπτὰ εἰσερχόμενον βιαστικὸν τὸν φίλον μας ἰατρὸν Μωζέν, ὅστις ἐκ τῆς πολλῆς τοῦ βίας ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἄνω πάτωμα χωρὶς κἂν νὰ μᾶς ἴδῃ. Παρέμεινε μέχρι τῆς ὥρας τοῦ δείπνου, ὑποθέτω δ' ὅτι ἀνεχώρησε πλέον, καθ' ἣν ὥραν ἡμεῖς ἐδειπνοῦμεν. Ἡ μήτηρ μας παρεκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν ἥρεμος καὶ γλυκεῖα ὡς πάντοτε, ἀλλ' ἐφαίνετο συλλογισμένη. — Ὁ πατήρ σας δὲν ἔχει ὄρεξιν, μᾶς εἶπεν, εἶνε ὀλίγον κουρασμένος καὶ πάσχει ἐκ ῥευματισμοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶνε τίποτε· ἴσως θὰ μείνῃ εἰς τὴν κλίνην τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας. Ἀφοῦ φάγετε, θὰ ἔλθητε νὰ τὸν ἀσπασθῆτε».

«Ἡ καρδία μου εἶχε φουσκώσει· ἔτρωγον χωρὶς ὄρεξιν, καὶ κρυφίως παρετήρουν τὴν δυστυχῆ μητέρα μου, φοβούμενος μὴ ἀναγνώσω τὴν καταδίκην μου εἰς τὰ βλέμματά της. Τὸ πρόσωπόν της οὐδεμίαν ἐξεδήλου μορφήν· ἐν τούτοις καὶ ἐκείνη δὲν εἶχεν ὄρεξιν, ἐφαίνετο δὲ περιμένουσα ἀνυπομόνως ν' ἀποφάγῃ ὁ μικρός μου ἀδελφὸς Ἀντώνιος τὰ κάρυα καὶ τὰ δαμάσκηνά του. Μόλις ἐδιπλώσαμεν τὰ χειρόμακτρά μας, ἀνῆλθεν ἀμέσως ἐκείνη, διὰ νὰ ἴδῃ ἂν τὰ ἐν τῷ δωματίῳ ἦσαν ἐν τάξει, ἔπειτα δὲ μᾶς προσεκάλεσεν ἐκ τῆς κλίμακος διὰ νὰ εἴπωμεν τὴν καλὴν νύκτα εἰς τὸν πατέρα».

«Χάρις εἰς τὰς μακράς μου κνήμας ἀνέβην ἐγὼ πρῶτος. Ἐξηπλωμένος ὕπτιος ἐπὶ τῆς κλίνης, εἶχεν ὑπὸ τὴν κεφαλήν του τρία προσκεφάλαια· δὲν ἐφαίνετο ὅμως σπουδαίως πάσχων. Τὸν ἠσπάσθην, συγκρατῶν δὲ τὰ δάκρυά μου, τῷ εἶπον εἰς τὸ οὖς:

— Ἀγαπητέ μου πάτερ, εἰπέ μοι ἀληθῶς ὅτι δὲν εἶμαι δυστυχής.

Ἀλβέρτε, μοὶ ἀπεκρίθη, εἶσαι καλὸ παιδὶ καὶ σὲ ἀγαπῶ μὲ ὅλην τὴν καρδίαν μου, ἰδοὺ τί ἔχω νά σοι εἴπω.

«Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον φθάσει καὶ οἱ μικροί μου ἀδελφοί, οἵτινες προσεπάθουν ν' ἀναρριχηθῶσιν ἐπὶ τῆς κλίνης του ὅπως πάντοτε τὴν πρωΐαν συνείθιζον νὰ τὸ πράττουν φέροντες τὰ μακρὰ τῆς νυκτὸς ὑποκάμισά των. — Προσέχετε, τοῖς εἶπε, ἔχω ῥευματισμοὺς σήμερον».

«Μόνον ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην νὰ πιστεύσω ὅτι πράγματι εἶχε προσβληθῇ αἰφνιδίως καὶ μετὰ τόσης σφοδρότητος ὑπὸ τοιαύτης ἀσθενείας. Ἀνήσυχος περιέφερον τὸ βλέμμα πέριξ μου ζητῶν ἐνδείξεις τῆς τρομερᾶς ἀληθείας. Ὑπὸ τὸ ἀσθενὲς δὲ τοῦ κηρίου φῶς ἀνεγνώρισα τὴν περισκελίδα, ἣν ἔφερεν εἰς τὸ κυνήγιον. Τὴν εἶχον ἀναρτήσει εἰς τὸν μοχλὸν τοῦ παραθύρου, μοὶ ἐφάνη δ' ἐσχισμένη καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος. Ἡ μήτηρ μας, ἥτις παρηκολούθει φαίνεται τὰ βλέμματά μου, ἠγέρθη καὶ ἠσύχως κατεβίβασε τὰ παραπετάσματα.

«Φαντάζεσθε νῦν πόσον μακρὰ μοὶ ἐφάνη ἡ νὺξ ἐκείνη. Ἦτο ἀδύνατον νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς, χωρὶς νὰ ἴδω τὴν κνήμην τοῦ πατρός μου κατατετρημένην ὑπὸ σφαιριδίων καὶ τόσον ἐξωδηκυῖαν, ὥστε ν' ἀναγκάζηται ὁ ἰατρὸς διὰ μαχαιριδίου νὰ σχίζῃ τὸ ἔνδυμα ὅπως γυμνώσῃ αὐτήν. Ἀλλ' αἱ ὀδύναι μου δὲν εἶχον ἔτι τελειώσει, αἱ ἀκόλουθοι ἡμέραι μοὶ ἦσαν δυστυχέστεραι. Ὁ προσφιλὴς ἡμῶν ἀσθενὴς δὲν ἠδύνατο πλέον ν' ἀποκρύψῃ τοὺς δριμεῖς πόνους του καὶ ἡ μήτηρ μου τὴν ἀνησυχίαν της. Οἱ ἀδελφοί μου καὶ αὐτοὶ ἔκλαιον ἐξ ἐνστίκτου χωρὶς νὰ γνωρίζωσι τὴν αἰτίαν. Ὁ ἀγαθὸς καὶ χρηστὸς τῆς οἰκογενείας μας φίλος κ. Μωζὲν ἤρχετο κατὰ πᾶσαν ὥραν. Ἐγὼ δὲ οὔτε βῆμα ἠδυνάμην εἰς τὰς ὁδοὺς νὰ κάμω χωρὶς ν' ἀπαντήσω εἷς μυρίας τυραννικὰς δι' ἐμὲ ἐρωτήσεις. Συχνότατα ἐκλείομην εἰς τὸ δωμάτιόν μου, προφασιζόμενος ὅτι ὤφειλον κατὰ τὰς διακοπὰς νὰ μελετήσω. Ἐκαθήμην εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ γραφείου τοῦ πατρός μου, ἔμενον ἐκεῖ πάντοτε, ἀλλ' ὀλίγον εἰργαζόμην. Διηρχόμην τὰς ὥρας μου φυλλομετρῶν μηχανικῶς τὸν Δαλλὸζ ἢ τὸ *Δεκτίον τῶν νόμων* ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ὁπότε τὰ δάκρυα δὲν ἐκάλυπτον τοὺς ὀφθαλμούς μου».

«Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ διῆλθον δεκαπέντε ὁλοκλήρους ἡμέρας, ὅτε πρωΐαν τινὰ περὶ τὴν ἑνδεκάτην καὶ ἡμίσειαν εἶδον ἐκ τοῦ παραθύρου τὸν ἐξαίρετον ἰατρὸν συνοδευόμενον ὑπὸ τριῶν κυρίων ἡλικιωμένων κἄπως καὶ παρασημοφορημένων. Ἀνῆλθον κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πατρός μου καὶ μετ' ἐπίσκεψιν διαρκέσασαν ἓν τέταρτον τῆς ὥρας μετέβησαν εἰς ἄλλην αἴθουσαν, ὅπως συσκεφθῶσι. Δὲν ἐδίστασα νὰ γείνω ὠτακουστής, καθόσον ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἡσυχίας τῆς συνειδήσεώς μου, ὅσον καὶ περὶ τῶν πολυτιμοτέρων συμφερόντων μας. Ἐκ τῶν ὀλίγων ἀσυναρτήτων λέξεων, ἃς ἤκουσα, ἠνωρθώθησαν ἀμέσως αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μου. Ἓν σφαιρίδιον, ἓν σφαιρίδιον τοῦ ὅπλου μου εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὴν ἄρθρωσιν τοῦ γόνατός του· ὡμίλουν περὶ φλεγμονῆς, περὶ φλεβίτιδος, αἱ δὲ λέξεις αὗται, ἃς τότε πρώτην φορὰν ἤκουον ἐνεχαράχθησαν εἰς τὴν μνήμην μου ὡς ἐπὶ χαλυβδίνης πινακίδος».

«Οἱ ἔξοχοι ἰατροὶ συνεφώνουν περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ πράγματος καὶ τῆς κατεπειγούσης χρείας τῆς ἐγχειρήσεως, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχετο νὰ ῥίψῃ κινδυνεύσῃ. Ἡ εὐθύνη ἦτο μεγίστη, ἀβεβαία δ' ἡ ἐπιτυχία. Ἐφοβοῦντο μὴ ὁ ἀσθενὴς ἐξηντλημένος ἐκ τῶν πολυημέρων ἀλγηδόνων του

μείνῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ χειρουργοῦ. Τετράκις ἡ πεντάκις μία χονδρὴ φωνὴ ἐπανέλαβεν «Ἐπροτιμοῦσα νὰ ἐξαγάγω δέκα σφαίρας τοῦ πολέμου». Ὁ κ. Μωζὲν ἐπέμενε μόνον, λέγων ὅτι ἠγγυᾶτο περὶ τῆς γενναιότητος καὶ τῆς φυσικῆς ῥώμης τοῦ ἀσθενοῦς του, ὠργισμένος δὲ προσέθηκεν ἐν τέλει «Θὰ προσκαλέσω τὸν κ. Σεντιγιὼ ἐκεῖνος ἔσται τολμηρότερος ὑμῶν. Μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἤκουσα πλέον ἐκτὸς φωνῶν συγχεχυμένων καὶ τοῦ κρότου τῆς ἀνοιχθείσης καὶ κλεισθείσης θύρας, μεθ' ὃ ἡ οἰκία ἐβυθίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν πένθιμον ἠρεμίαν της».

«Καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ ἰατρὸς δὲν ἐφάνη. Ἐκ τούτου συνεπέρανα, ὅτι εἶχε μεταβῆ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ διαπρεποῦς ἐν Στρασβούργῳ χειρουργοῦ. Αἱ ὑπόνοιαί μου κατέστησαν βασιμώτεραι, ὅτε τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ἡ μήτηρ μου ἀφοῦ μᾶς ἐνέδυσε, μᾶς ὡδήγησεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πατρός μου, ὅστις μᾶς ἐδέχθη μετὰ συγκινήσεως ἀσυνήθους καὶ ἔπειτα μᾶς ἐπεβίβασεν εἰς τὴν ἅμαξαν συνιστῶσά μοι νὰ προσέχω τὰ μικρά. Σᾶς περιμένει ἕνεκα τῆς ἑορτῆς ὁ θεῖός σας, μοὶ εἶπεν. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἀέρος θὰ σᾶς ὠφελήσῃ πολὺ καὶ πρὸ πάντων σέ, ὅστις διάγεις ζωὴν αἰχμαλώτου. Μὴ ἀνησυχῇς περὶ τῆς ὑγείας τοῦ πατρός σου ἀπὸ σήμερον ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ θὰ βελτιοῦται ἡ ὑγεία του».

«Ἐξ εὐσπλαγχνίας μὲ ἠπάτα ἡ ἀγαπητή μου μήτηρ ὅπως καὶ ὁ πατήρ μου αὐτός. Ἐνόησα τότε ὅτι μᾶς ἀπεμάκρυνον, διότι ἐπρόκειτο νὰ γείνῃ ἡ ἐγχείρησις ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἡ ἔκπληξις τοῦ θείου μου ὅτε μᾶς εἶδεν, ἦτο ἀπόδειξις ὅτι οὔτε νὰ τὸν εἰδοποιήσουν εἶχον προφθάσει! Οὐδεμία μοὶ ἔμενεν ἀμφιβολία πλέον. Ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν οἰκίαν μας! Ἀνεχώρησα λοιπὸν πεζὸς χωρὶς εἰς οὐδένα νὰ εἴπω τι καὶ μετὰ τρεῖς ὥρας διανύσας τέσσαρας λεύγας ἐπέστρεψα εἰς Σαβέρνην.»

«Εἶνε περιττὸν νὰ σᾶς εἴπω ὁποῖαι μέλαιναι σκέψεις μὲ κατέτρυχον καθ' ὅλον τὸν δρόμον. Εἰς τὴν πικρὰν ἐπὶ τῷ σφάλματί μου μεταμέλειαν προσετίθετο ἡ ἀνησυχία μου περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐσκεπτόμην ὡς ἄνθρωπος ὡρίμου ἡλικίας καίτοι δεκαπεντατὴς μόλις. Ἐγίνωσκον ὅτι δὲν εἴμεθα πλούσιοι. Τὰ δίδακτρα εἰς τὸ σχολεῖον εἶχον μὲν πληρωθῇ, ἀλλ' ἡ οἰκία μας ἦτο βεβαρυμένη ὑπὸ χρέους. Καὶ τὰς σπουδάς μου ἐξ ἄλλου θὰ ἠδυνάμην νὰ χρησιμοποιήσω μόνον διὰ τῆς ἀγαθῆς ὑπολήψεως ἧς ἀπήλαυεν ὁ πατήρ μου. Τί θὰ ἐγίνετο δὲ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου, ἄν, πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, ἐπώλουν ὅ,τι εἶχον εἰς εὐτελεῖς τιμάς. Ἤμην καλὸς μαθητής, ἀλλὰ τί δύναται νὰ κάμῃ μαθητὴς τῆς τρίτης τάξεως; Διὰ ποίαν ἐργασίαν θὰ ἦτο ἱκανός; Ἐζήλευον τοὺς γείτονάς μου, τοὺς πτωχοὺς συντρόφους μου, οἵτινες ἐφρόντισαν νὰ μάθωσι τέχνην τινὰ καὶ ἀπὸ ἑνὸς ἤδη ἔτους ἦσαν ἱκανοὶ νὰ κερδίζωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν.»

«Ἀντὶ ν' ἀκολουθήσω τὴν ὁδόν, ἥτις ἦγε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν οἰκίαν μας, διῆλθον δι' ἄλλης τινὸς στενῆς, διέβην ἔπειτα ῥύακά τινα καὶ οὕτως ἔφθασα ὑπὸ τὰ παράθυρά μας ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κήπου. Εἰς ἀπόστασιν δέκα ἀπὸ τῆς οἰκίας μας βημάτων εὑρισκόμενος ἤκουσα κραυγὴν ἀπεριγράπτου ὀδύνης, ἥτις μ' ἔστησεν ἐκεῖ ἀκίνητον καὶ ἄναυδον. Οἱ χειρουργοὶ τότε δὲν μετεχειρίζοντο οὔτε αἰθέρα, οὔτε χλωροφόρμιον πρὸς ἀποκοίμισιν τῶν ὑποβαλλομένων εἰς ἐγχειρήσεις. Κατέτεμνον σάρκας ἐν πλήρει αἰσθήσει, ἡ δὲ φύσις φρικιῶσα ὠρύετο ὑπὸ τὴν ὁδυνηρὰν αὐτῶν σμίλην. Πόσην ὥραν ἐβασανίζετο ὁ δυστυχὴς πατήρ μου καὶ πόσον διήρκεσεν ἡ ἀγωνία μου ἄγνωῦ. Ὅτε ἀνέκτησα τὰς αἰσθήσεις μου, εὑρέθην ἐξηπλωμένος πρηνὴς ἐπὶ ἀνθῶνος γερανίων ἔχων πλῆρες χώματος τὸ στόμα καὶ κρατῶνδι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶνἄνθη ἐκριζωμένα. Οὐδεὶς θόρυβος ἠκούετο πλέον.»

«Ἠγέρθην, ἀφοῦ δ' ἐτινάχθην, εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν νεκρὸς μᾶλλον ἢ ζῶν ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ τοῦ φόβου. Πρώτην συνήντησα τὴνδ υστυχῆ μητέρα μου ἐπὶ τῆς κλίμακος.

— Λοιπόν, μητέρα;

— Ἡσύχασε. Ὅ,τι ἔπρεπε νὰ γείνῃ ἔγεινεν. Ὁ ἰατρὸς ἐγγυᾶται διὰ τἆλλα.

«Μ'ἐπέπληξε κατόπινδιὰ τὴν ἀπειθειάν μου, ἀποροῦσα πῶς εὑρέθην ἐκεῖ καὶ οἰκτείρουσα τὴν κατάστασιν τῶν ἐνδυμάτων μου, ἅτινα ὁ κονιορτὸς τῆς ὁδοῦ, τὸ ὕδωρ τοῦ ῥύακος καὶ τὰ χώματα τοῦ κήπου εἶχον κάλλιστα εὐτρεπίσει.»

Τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ πεφιλημένος ἀσθενής μας ἐκοιμᾶτο. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ διαταγήν του μᾶς εἶχον ἀπομακρύνει τῆς οἰκίας, ἐκ φόβου μὴ τὸν δυσαρεστήσωσιν τῷ ἀπέκρυψαν τὴν ἐπάνοδόν μου μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἑβδομάδος ἐκείνης. Ἐπὶ τέλους ἐδέησε νὰ τῷ τὸ εἴπωσι, καθόσον μάλιστα ἡ καλή μου μήτηρ οὐδὲν ἠνόει νὰ κρατῇ μυστικὸν ἀπ' αὐτοῦ. Ἐζήτησε νὰ μὲ ἴδῃ, ὅπως μὲ καθησυχάσῃ ὁ ἴδιος, δεικνύων μόι ὅτι οὐδὲν εἶχε πλέον. Ἡ παρουσίασίς μου ὑπῆρξε τὰ μάλα συγκινητική· ἔκλαυσε καὶ ὁ ἴδιος ὅσον καὶ ἡ μήτηρ μου καὶ ἐγώ.»

— Ἀγαπητέ μου πάτερ, τὰ γνωρίζω ὅλα, τῷ εἶπον σφογγίζων τὰ δάκρυά του. Ἀλλὰ διατί μὲ ἠπατήσατε; διατί καὶ σεῖς νὰ μοὶ ἀποκρύψητε τὴν ἀλήθειαν;

— Δὲν μετανοῶ διὰ τοῦτο, μοὶ ἀπεκρίθη. Καὶ τὸ ψεύδεσθαι εἶνε καθῆκον ἐνίοτε. Ἂν συνέβαινε δυστύχημά τι, ἔπρεπε νὰ σὲ καταστήσω δυστυχῆ διὰ βίου;

— Ἀδιάφορον, ἐγὼ αἰσθάνομαι ὅτι ποτὲ δὲν θὰ παρηγορηθῶ.

— Ἐγὼ θὰ σὲ παρηγορήσω. Εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θ' ἀποχωρισθῶμεν. Θὰ εἶσαι ὁ σωματοφύλαξ μου! Δυστυχὲς τέκνον! Ὑπέφερες πολὺ ἕνεκα τοῦ δυστυχήματός μου· ὥστε πρέπει τώρα νὰ χαρῇς ὀλίγον βλέπων με ἀναρρωνύοντα.»

«Ἔκτοτε ἀνεπτύχθη μεταξύ μας ἀγάπη σχεδὸν ἀδελφική, ἥτις ἐκεῖνον μὲν μοὶ κατέστησεν ἀγαπητότερον, ἐμὲ δὲ φρονιμώτερον. Τὸ τρομερὸν τοῦτο δυστύχημα μὲ ἐδίδαξε τὴν φρόνησιν, ἡ δὲ γενναιότης καὶ καλοκἀγαθία τοῦ πατρός μου συνεπλήρωσαν διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος τὴν ἀνατροφήν μου. Ἐσπέραν τινὰ ἐνῷ ἔκλαιον κατὰ τὴν συνήθειάν μου εἰς τὸ προσκεφάλι ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἴασίν του ἐξηκολούθουν λαιόν του, νὰ εἶμαι ἀπαρηγόρητος, μοὶ εἶπε τὰ ἑξῆς:—Πταίομεν καὶ οἱ δύο. Καὶ σὺ μὲν ὑπέπεσες εἰς λάθος ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας σου, ἐγὼ ὅμως ὤφειλον νὰ τὸ προΐδω καὶ νὰ προφυλαχθῶ. Ὡς πατὴρ καὶ διδάσκαλός σου ἐγὼ δὲν ἔπρεπε νὰ ἐνεδρεύω κόνικλον 200 μέτρα μακράν σου, ἀλλ' ὤφειλον νὰ σὲ παρακολουθῶ καὶ νὰ σὲ διευθύνω, εἰς τοῦτο δὲ νὰ περιορισθῶ ἀποκλειστικῶς. Τὸ προσεχὲς ἔτος αὐτὸ θὰ κάμω.

— Ὄχι πλέον, ἀνέκραξα ἰσχυρῶς. Οὐδέποτε πλέον θὰ κυνηγήσω!

— Θὰ κυνηγήσῃς, φίλε μου. Τὸ θέλω, διότι τὸ κυνήγιον εἶνε ἄσκησις ἐξαίρετος διὰ νὰ ξαιμουδιάζουν αἱ κνῆμαι τῶν συμβολαιογράφων. Ἄλλως τε ἴσως θὰ ἔλθῃ καιρός, καθ' ὃν πᾶς Γάλλος ἐξησκημένος εἰς τὰ ὅπλα, θ' ἀξίζῃ ὅσον τέσσαρες ἄνδρες διὰ τὴν ἄμυναν τῆς πατρίδος.»

«Ἡ μήτηρ μου ἐδυσχέραινεν ἔχουσα δύο ἐν τῇ οἰκίᾳ κυνηγούς. Δεκαὲξ ἔτη ἀπὸ τοῦ γάμου της εἶχον παρέλθει καὶ ἐν τούτοις ἀκόμη ἔτρεμε πάντοτε ἡ δυστυχής, ὁσάκις ὁ πατήρ μου ἐλάμβανεν ἀνὰ χεῖρας τὸν κυνηγετικὸν σάκκον καὶ τὸ πυροβόλον του. — Πρέπει νὰ ὑπομένῃ τις ὅ,τι δὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ, ἔλεγε πάντοτε τεθλιμμένη. Ἀλλ' ἐὰν ὁ Ἀλβέρτος πρόκειται νὰ ὑπάγῃ πάλιν νὰ κυνηγήσῃ, θὰ τῷ δώσω ἓν περίαπτον, ὅπως τὸν προφυλάττῃ ἐκ τῆς ἀπροσεξίας.

«Ἔχω ἀκόμη τὸ περίαπτον τοῦτο, καὶ ἰδοὺ αὐτό. Εἶνε ἡ καρφίς, ἣν παρετηρήσατε ἴσως ἐπὶ τοῦ λαιμοδέτου μου. Βλέπετε ὅτι φέρει εἰς τὸ ἄκρον τῆς μικρᾶς ἀλύσσου ἕνα σκάγι τοῦ ἀρ. 7; Ἡ δυστυχὴς μήτηρ μου τὴν κατεσκεύασε δι' ἐμὲ εἰς τὸν Χέγγερ τὸν κάλλιστον τοῦ Στρασβούργου καλλιτέχνην. Τὸ μολύβδινον αὐτὸ σκαγάκι, ὅπερ ἐκ τῆς τριβῆς δὲν φαίνεται σχεδὸν πλέον, παρ' ὀλίγον θὰ ἐθανάτου τὸν πατέρα μου. Εἶνε λοιπὸν δυνατὸν νὰ μὴ προσέχῃ τις, ὁπόταν κυνηγῶν ἔχῃ πάντοτε ὑπὸ τὰ βλέμματά του ἐνθύμημα τοιοῦτον;»

Ἡ ἀφήγησις τοῦ κ. Φρὰγκ λήγει ἐνταῦθα· ἀλλ' ἡ ἱστορία του ἀξίζει εἰσέτι ὀλίγας συμπληρωτικὰς γραμμάς.

Κατὰ τὸ 1870, εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν ὁ συμβολαιογράφος οὗτος φέρων ἐπ' ὤμου τὸ πυροβόλον του ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὄρη, ἀλλ' ὄχι πλέον ὡς κυνηγός. Ζωηροί τινες συμπατριῶται του τὸν ἠκολούθησαν καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς ἐλευθέρων σκοπευτῶν. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου, ἀφοῦ πάντες οἱ σύντροφοί του ἢ ἐφονεύθησαν ἢ ἠσθένησαν ἢ ἐτραυματίσθησαν, ἐκεῖνος ἀφίκετο ἀκμαῖος εἰς Βελφὸρ καὶ κατετάχθη εἰς τὸ 84ον σύνταγμα τῆς γραμμῆς. Συμμετέσχε τοῦ διοργανωθέντος τότε σώματος τῶν προσκόπων εἰς πλείστας δὲ περιστάσεις ἀπέδειξεν, ὡς ἔλεγεν ὁ πατήρ του, ὅτι καλὸς κυνηγὸς ἀξίζει ὅσον τέσσαρες ἄνδρες διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας.

(Edm. About) κατὰ μετάφρασιν Σ. Κ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ «ΚΟΡΙΝΝΗΣ» ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ ΑΡΙΘ. 3.